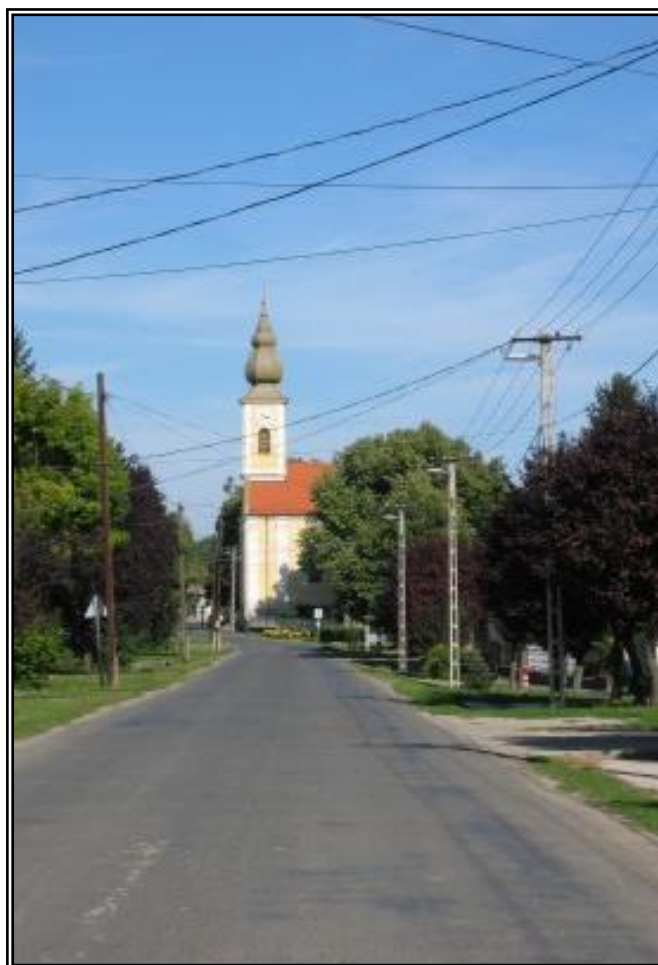

GÖLLE

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

VIRÁNYI ÉPÍTÉSZ STÚDIÓ KFT
ARCHEOSZTRÁDA KFT.
2004. OKTÓBER

Gölle Somogy megye keleti részén, Kaposvártól 25 km-re észak-keletre, a Dunántúli-dombság nagytájon belül a Külső-Somogy középtáj Dél-Külső-Somogy kistáján fekszik.

Az őskorban az első telepések az ún. Gátszöget választották, mert régen, a ma is meglévő vízelvezető árok mindkét oldalán nagykiterjedésű mocsaras és nádas terület volt. Az újabb időkben a mocsár lecsapolásával a védelmet nyújtó nádas kipusztult. A nép sűrűsödésével a község fejlődésnek indult. A porták csekély része az árok bal, nagyobb része a jobb partján helyezkedett el. A jobb parti terjeszkedésből alakult ki az akkor kb. 1,5-2 km hosszú község.

Gölle az újabb kőkorban és az azt követő korokban is lakott hely volt, melynek bizonyítékai a régészeti feltárások. A rómaiak teremtetten virágzó életet a népvándorlás teljesen megsemmisítette. Egymást váltották a különböző népek, de maradandó államot egyik sem létesített. A Kapos-völgy megszállásáról nincs adat, csupán egy avar temető jelzi e kort a göllei út mellett.

A honfoglalás utáni időszakban Tolna megyéhez tartozott Gölle, ami ekkor Árpád fennhatósága alatt állott. Koppány és István küzdelme után óriási területek kerültek a király kezére, mellyel elsősorban az egyházat igyekezett támogatni. Így kerülhetett Gölle is, I. István által a fehérvári Örkanonokság birtokába.

A mai Kis- és Cserepes-pusztá között 1200-as évek kora beli templom-maradványokat találtak. A templomtól délre és nyugatra állhattak a házak, mivel itt edénymaradványokat találtak. Ez a település volt a régi Gelle.

1229-ben a fehérvári custodiatus birtoka volt. Az Árpád-korban lakott volt, melyet III. Béla korabeli érme bizonyít. A tatárjárás során elpusztult. A tatárjárástól 1474-ig nincsenek írásos feljegyzések a településről. Ekkor az enyingi Keményfali Török család birtokrésze. A következő adat 1550-ből származik, ekkor Dersffy Farkas birtoka. A Dersffy család birtoklása csak a hódoltság alatt állott fenn, előtte és utána is a fehérvári custos birtoka volt. Az 1585-ös birtokösszeírás alkalmával megint a kustodiatus birtokához sorolták, mint Somogy megyei birtok. 1631-ben 4000 acske adót fizetett a szultánnak. 1661-ben a kustos sorolja Inámot, mint adózó helységet. Ez bizonyítja, hogy ez a terület a hódoltság utolsó éveiben is a fehérvári örkanonokság birtoka. 1661-ben Gölle már nem szerepelt az oklevelekben, mert ekkor már valószínűleg református község volt.

A török kiűzése körüli években, a vallásháborúk idején a gátszögben állott a település. Ekkor fatemploma volt a községnek.

A reformáció során a község lakossága áttért a protestáns vallásra. A török kiűzése során a magyar nép nagyon elszegényedett, harcot vívott a létért. Ilyen körülmények között tört ki a Rákóczi szabadságharc. A felkelésre vonatkozóan nincs adat Göllére. Az 1710-es években Gölle, Alsó-, Felőhetény-, Mersi-, Csőke-, Kis-, Szentiván-, Siva- és Szentpéter-pusztá gróf Nádasdy László csanádi püspöké volt. 1711-ben Nádasdy custos és Radni Mátyás pécsi püspök visszatérítette a falu lakosságát a katolikus hitre. 1752-ben letették a templom alapjait, és 1757-ben befejezték az építkezést. A következő időszakban többször átépítették. Az 1840-s években új plébánia, 1871-ben új iskola épült.

Az úrbéri rendezés során Gölle határában a Kegyes Tanítórendhez tartozott Gölle-Belsőmajor, Alsóhetény-, Felsőhetény-, Kis-, Szentpéter-, Csőke- és Szentiván-pusztá. Esterházy herceg birtoka Inám-, Mersi-, Mexikó- és Cserepes-pusztá volt. Palavicini gróf Siva-pusztát birtokolta. Uzd-pusztá pedig Chernel Gyuláné birtoka volt.

Inám-pusztá nevével már 1304-ben találkozunk, ekkor a székesfehérvári őrkanonok birtoka volt. Az 1563.évi török kincstári defter szerint 5 házból álló falu volt. 1726-ban gróf Nádasdy Lászlóé, a birtok javadalma. 1733-tól az Esterházy családé lett, melyet 1945-ig birtokoltak.

Mersi-pusztá helyén a középkorban Merse falu feküdt. 1345-ben és 1430-ban Máréi Gúnyafiak, 1448-ban a nyúlszigeti apácák és a Györgyi Bodók birtokaként szerepel. 1733-ban a herceg Esterházy család volt a földesura 1945-ig. A 45-ös földosztáskor egy részét Somogyszilhez, másik részét Inámhoz csatolták.

Csőke-pusztá az 1660.évi pannonthalmi főapátsági tizedjegyzékben, a székesfehérvári custodiatus „jószágaként” szerepel. 1945-ig lakott hely volt, ekkor egy része Attalához és Hetényhez, másik része a Kaposvári ÁG cserepesi üzemegységéhez lett csatolva.

Kis- és Szentpéter-pusztá 1945-ben megszűnt, az előbbi lakói a Szabadság utcát, az utóbbi lakói a Dobó utcát építették ki.

Belső-major története hasonló Csőke-pusztáéhoz. 1945-ben a bontási épületekből lakói felépítették a mai Táncsics utcát és az Árpád utca egy részét.

Siva-pusztá a 18.század elején két részből állott: Kis- és Nagysiva-pusztákból. 1726-ban mindkettő Madarász Lászlóé. 1733-ban a pusztá fele Balogh András özvegyéé. Később Palavichini György örgrófé, aki 1933-ban eladta a Kegyes Tanítórendnek. 1945 után a pusztá megszűnt, lakói Szentiván-pusztán építkeztek.

Uzd-pusztá helyén a középkorban hasonló nevű helység feküdt, melynek az 1332-37.évi pápai tizedjegyzék szerint plébániája is volt. 1726-ban Bakacs Lukácsné, szül. Csoknay Éva birtoka. 1856-ban Gaal Kristóf örököseié. Később Chernel Gyuláné szül. Svastics Róza a földesúr, majd Talian és Korda-birtok lett. 1945 után már csak pár család lakja, jelenleg lakatlan.

Felsőhetény-pusztá közelében volt a rómaiak erődje, antik neve: Iovia. A Tanítórend idejében épült major a földosztás után az Állami gazdasághoz tartozott, jelenleg Nakhoz tartozik.

Alsóhetény-pusztá helyén a középkorban Hetény (Heten) falu állott, mely már az 1332-37. évi pápai tizedjegyzékben is előfordul. 1807-ig a fehérvári őrkanonokság tulajdona, 1807-1945 között pedig a Kegyes Tanítórend tulajdona volt. A földosztás után a volt gazdasági cselédség lakóházakat épített, 1955-ben már rendezett falu képét mutatta a közel 100 épület. 1975.január 1-én Kaposulával együtt Tolna megyéhez kapcsolták.

A Hetény-pusztá határában fekvő ún. „Süllyedt vár” két szemben álló lankás lejtőn terült el, mely lejtőket vízfolyás választotta ketté. Ezen a nagy kiterjedésű területen kőfalak alapjait találták meg. A vár egyik felső szélét több egymástól néhány ölnyi távolságban szabályosan elhelyezett félkörösánc védte ezen az oldalon, ellenséges meglepetések ellen.

A terület tele van kötörmelékekkel, valamint sok római pénzt és régiséget találtak. A leletek között találtak még bronz- és népvándorláskori, valamint a török hódoltságra jellemző nyomokat.

Szentivánpuszta az 1660.évi dézsmaváltságjegyzék szerint a fehérvári örkanonoké. 1726-ban gróf Széchenyi Zsigmondé volt. Története hasonló Alsóhetényhez.

Cserepes-pusztá helyén a néphagyomány szerint valamikor falu állott, mely a török uralom alatt elpusztult. Ezt írásos feljegyzés nem bizonyítja, de az itt talált éremlelet – Ferdinánd- illetve Károly-tallér – településre utal.

Göllén sok régi népi, illetve eklektikus díszítésű lakóház található, melyek meghatározzák a község arculatát. A falu külső megjelenését jellemzi, hogy kevés a modern lakóház. A hagyományos paraszti porták jelentős hányada felújításra szorul. Kiemelkedő épület a katolikus templom.

A településen országos védelem alatt álló műemlék a katolikus templom (tsz:4466, hrsz:541).

Helyi védelemre érdemes építészeti érték az iskola, a kápolnák, a kálvária, több lakóház, gazdasági épület (istálló), kőkereszt, valamint présház.

A helyi jelentőségű művi értékeket a szabályozási tervek, tételes felsorolásukat a helyi építési szabályzat 2. számú melléklete tartalmazzák.

A helyi védett épületekkel kapcsolatos szabályokat külön önkormányzati rendelet tartalmazza.

A lakóházakat rendszerint egyenes vonalban építették. Az utcára egy szoba ablakai nyíltak, a többi befelé az udvarra nézett. A ház részéhez tartozott az istálló, a pajta és az ólak. A lakóházak és az istálló között volt egy széles köz hagyva. Itt, vagy az istállóval szemben ásták meg a kutat. A 20-as, 30-as években sok L-alakú ház épült, utcára néző szobákkal és udvarra nyíló mellékhelyiségekkel.

A település területén számos nyilvántartott régészeti lelőhely valamint régészeti érdekű terület található. Ezeket a területeket a településszerkezeti és a szabályozási tervek tartalmazzák.

A település fejlődése és az idegenforgalmi vonzerő erősítése szempontjából fontos feladat a helyi építészeti értékek megóvása, az új építésekénél – a helyi védelem alatt álló épületekre még jellemző - hagyományőrző építészeti karakter megtartása.

Gölle az első katonai felmérésen. (1782-85)

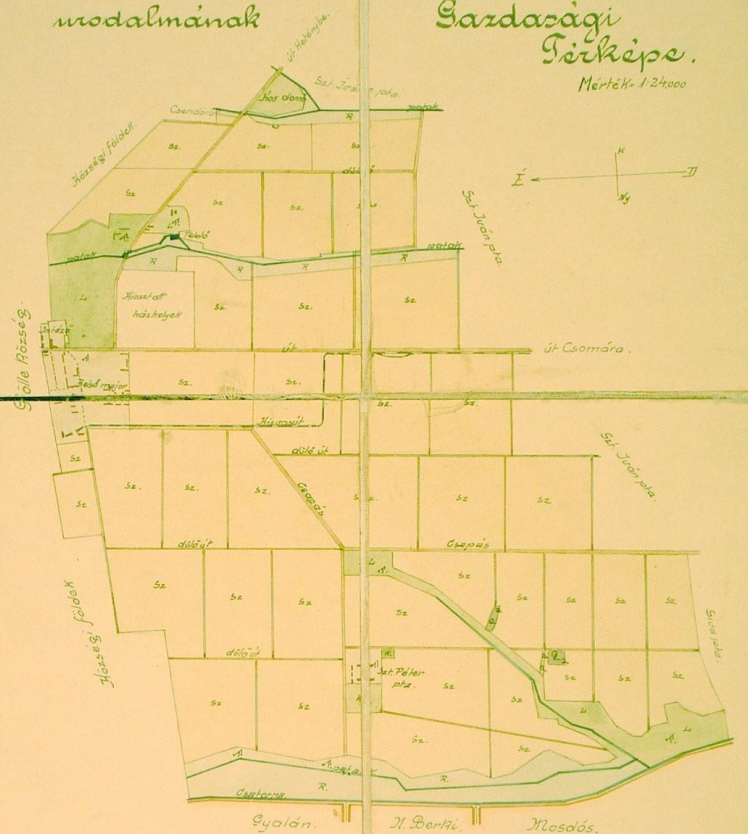

Gölle a második katonai felmérésen. (1857)

A MAGYAR KEGYESTANÍTÓRENDSZER CÖLLEI GAZDASÁGA.

A „Magyar Kegyes Tanítórend” Cölle-i modalmának Gazdasági Térképe. Mérték: 1:24000

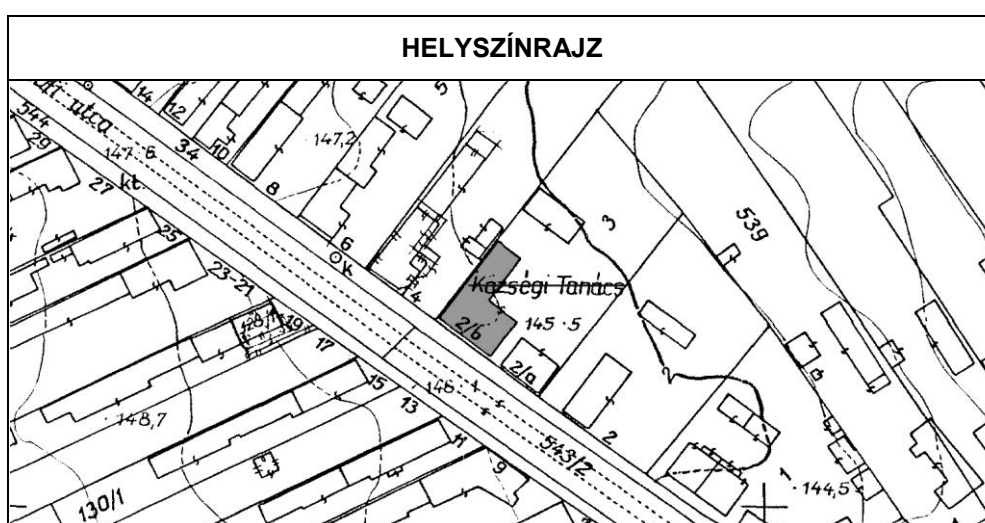
Hapossér 1025 V. hó
Frischhacker & Gpny
all. mérnök.

ORSZÁGOS VÉDELEM ALATT ÁLLÓ MŰEMLÉK

HELYI JELENTŐSÉGŰ MŰVI ÉRTÉKEK

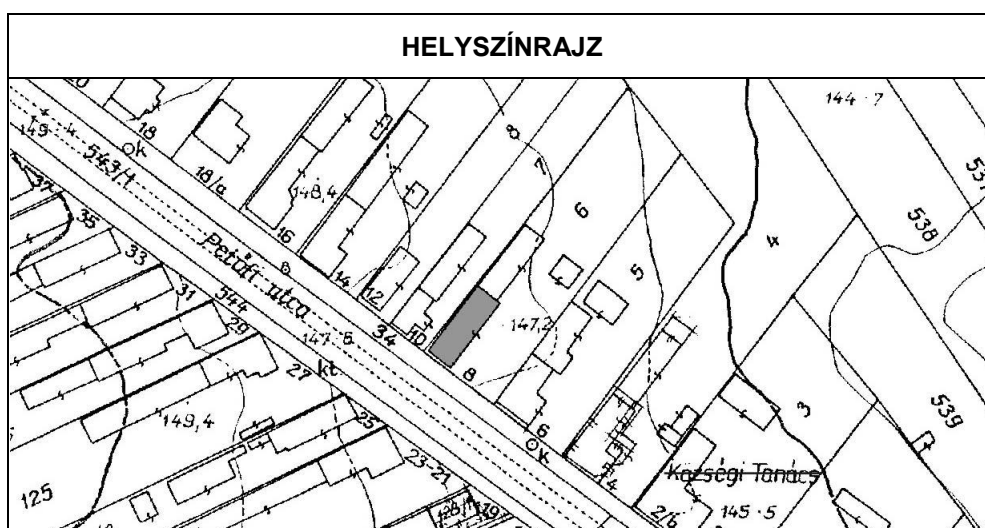
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
1	3	Petőfi u.2/b.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló, utcával párhuzamos gerincű épület – polgármesteri hivatal – védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A nyílászárók körüli homlokzattagoló elemeket vissza kell állítani eredeti formájába.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
2	6	Petőfi u.8.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű nyeregtetős tornácos lakóépület tömegével, és nyílásrendjével helyi jelentőségű építészeti értéket képvisel.
JAVASLAT
Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
3	10	Petőfi u.16.	HV

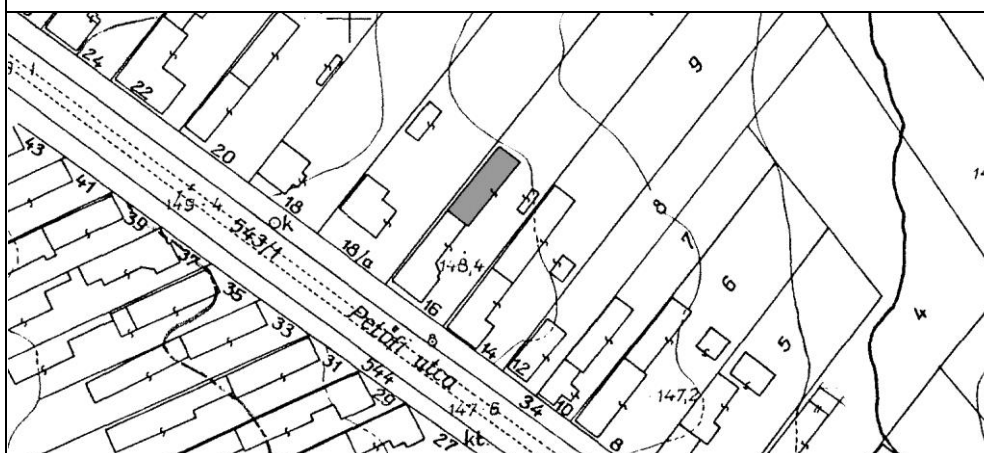
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

A nyeregtetős, téglarchitektúrás gazdasági épület tömegével, eredeti nyílásrendjével, valamint homlokzattagoló elemeivel védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
4	14	Petőfi u.22.	HV

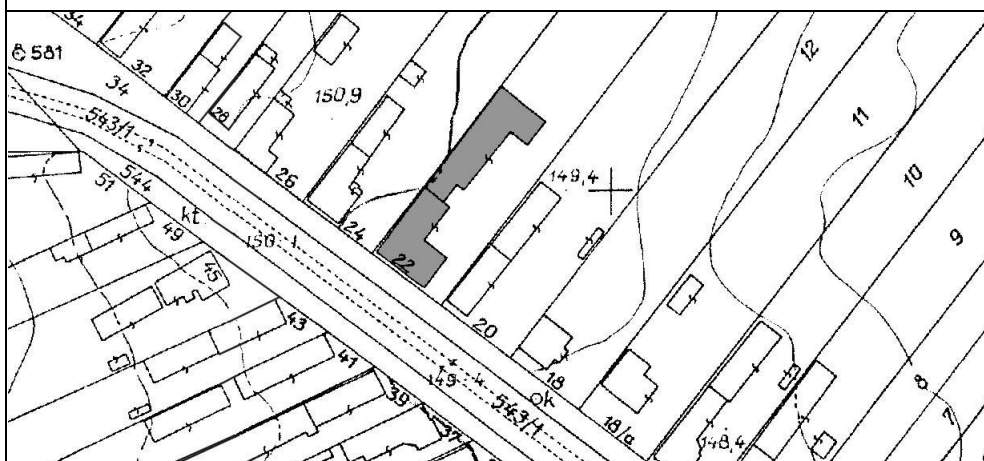
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az 1927-ben épült kontyolt nyeregtetős lakóépület – tömegével, nyílásrendjével, valamint a középső traktus homlokzati síkból való kiugratásával és a díszítő tagozatokkal – és a mögötte álló oromfalas, nyeregtetős, téglarchitektúrárs gazdasági épület helyi védelemre érdemes építészeti értéket képvisel.

JAVASLAT

Az épület és környezet jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

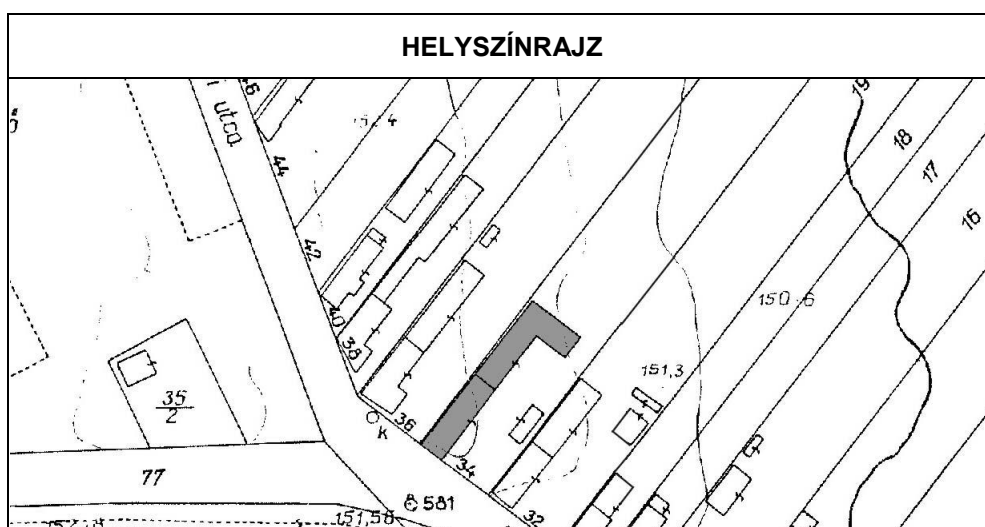

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
5	20	Petőfi u.34.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az utcára merőleges gerincű nyeregtetős, oromfalas, tornácos lakóépület – a megőrzött nyílásrenddel, homlokzati tagolással – és a nyeregtetős, oromfalas gazdasági épület natúr téglarchitektúrával, eredeti nyílásrendjével építészeti szempontból jelentős helyi értéket képvisel.
JAVASLAT
Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

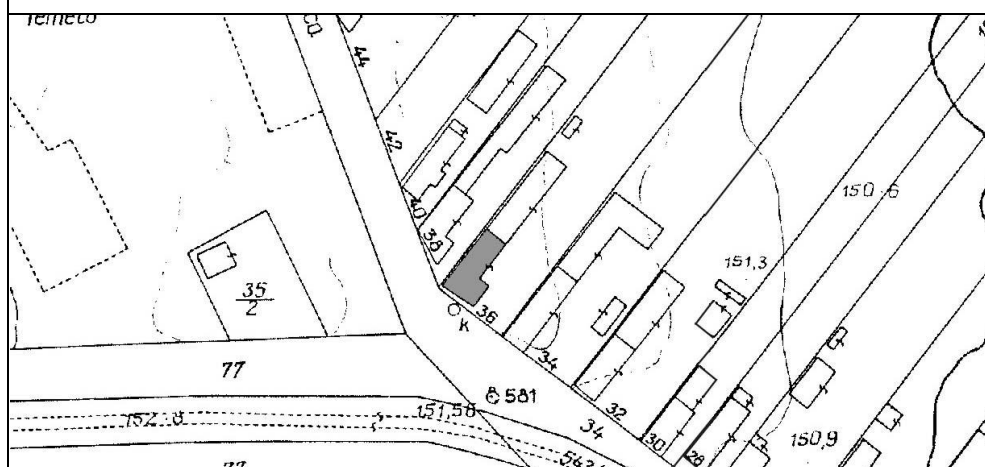
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
6	21	Petőfi u.36.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A hagyományos falusias tömegformálástól eltérő hajlított-házas lakóépület, a középső traktus homlokzati síkból való timpanon-szerű kiugratásával helyi védelemre érdemes építészeti érték.

Az eredeti állapot megőrzése és jókarban tartása szükséges.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
7	35/1	Temető	HV

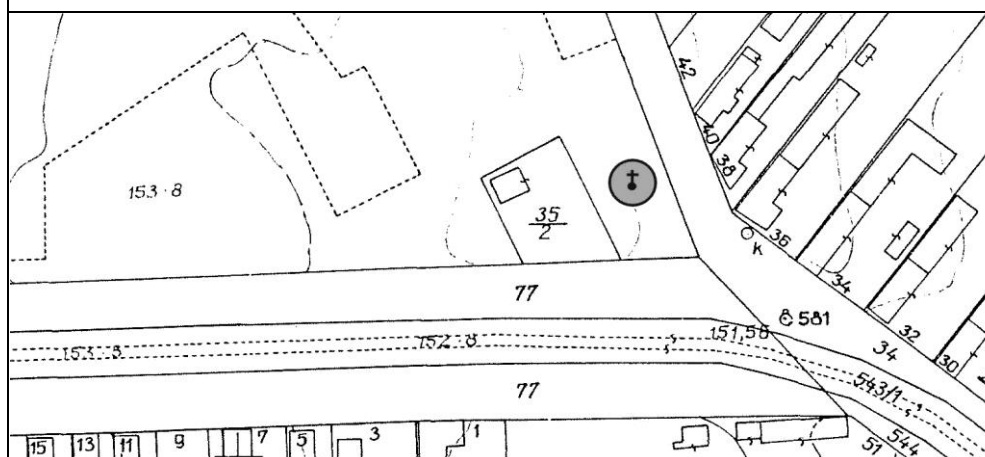
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

A temető területén álló kálvária védelemre érdemes művi érték. A dombon álló középső kereszten az alábbi felirat olvasható (a másik 2 kereszten és szobron nincs felirat): „Isten dicsőségére közadakozásból Gölle község 1902. Ha ki utánam akar jönni tagadja meg önma... fel keresztyét és kövessen engem. Máté XVI.24.”

JAVASLAT

A kálvária környezetének jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

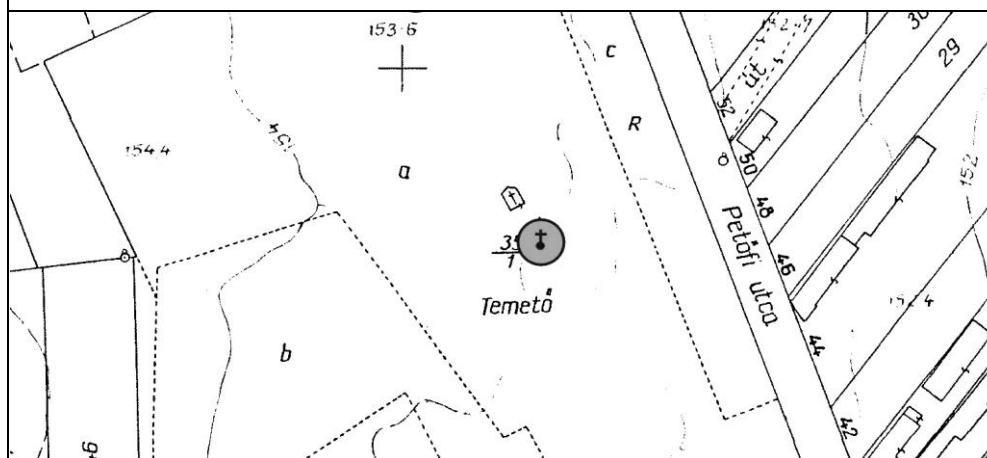
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
8	35/1	Temető	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A kápolna előtt álló, „Krisztus dicsőségére az 1754-es marhavész járvány után állíttatta Hiemer Ignác a Göllei Birtok Bérloje 1760.” feliratú kereszt a korpusszal védendő művi érték.

A kereszt állagmegóvásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

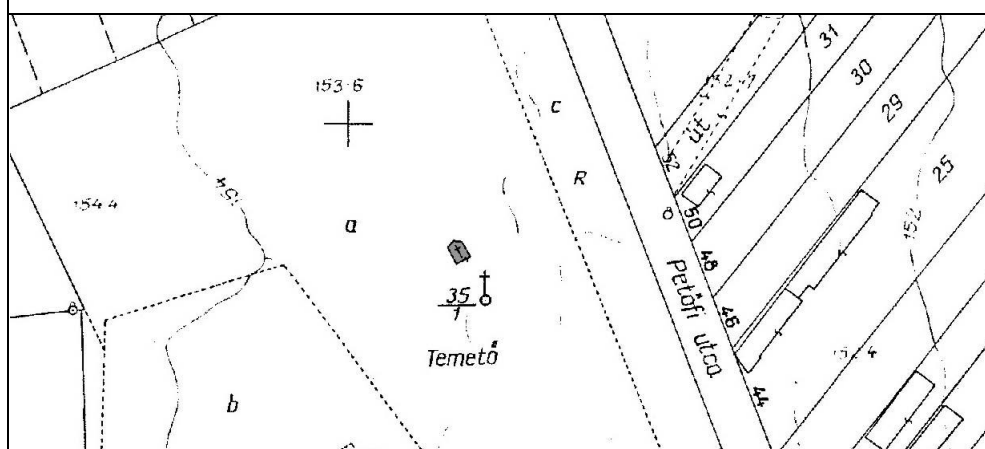
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
9	35/1	Temető	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A temetőben álló, 1927-ben épült Szent Vendel kápolna helyi jelentőségű építészeti és településtörténet érték.

Eredeti állapot megőrzéséről és jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

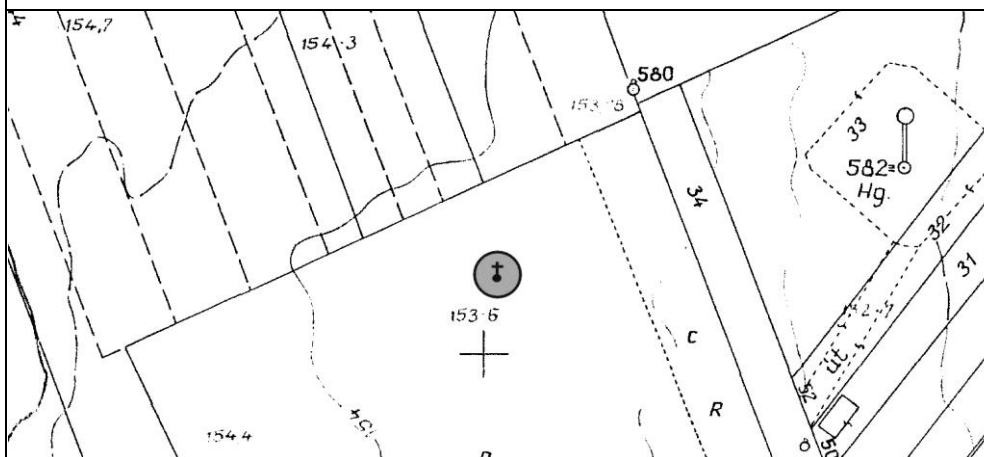
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
10	35/1	Temető	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A temető területén álló, „Isten dicsőségére állította elhalt Bodó János és neje Márton Julianna 1905” feliratú kereszt Szűz Mária és Jézus szoborral a talapzaton védendő művi érték.

A kereszt és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
12	52	Rákóczi u.14.	HV

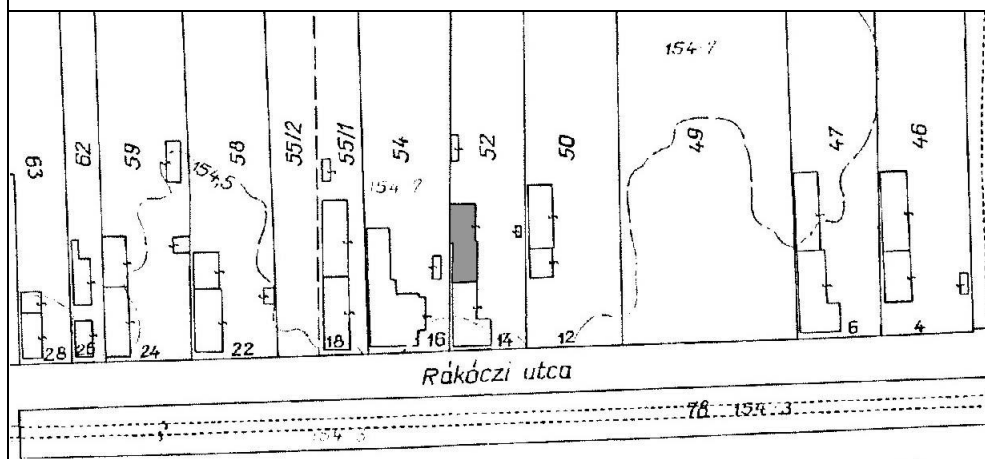
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

A lakóépület mögött álló, utcára merőleges gerincű nyeregtetős, eredeti formáját őrző gazdasági épület téglarchitektúrával díszített osztott homlokzata építészeti szempontból jelentős értéket képvisel.

JAVASLAT

Folyamatos állagmegóvásáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
13	58	Rákóczi u.22.	HV

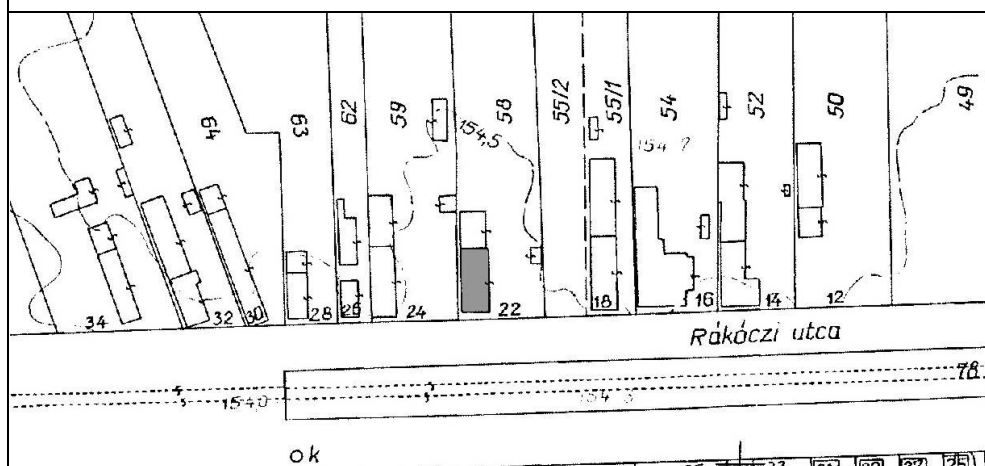
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló hagyományos egytraktusos lakóépület faragott faoszlopos kialakítású tornáccal, eredeti tömegével mutatkozik. A felújított épület jelentős helyi építészeti értéket képvisel.

JAVASLAT

Az épület visszafogottabb színezése, valamint a héjazat hagyományos fedésre történő cseréje javasolt.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
14	66	Rákóczi u.32.	HV

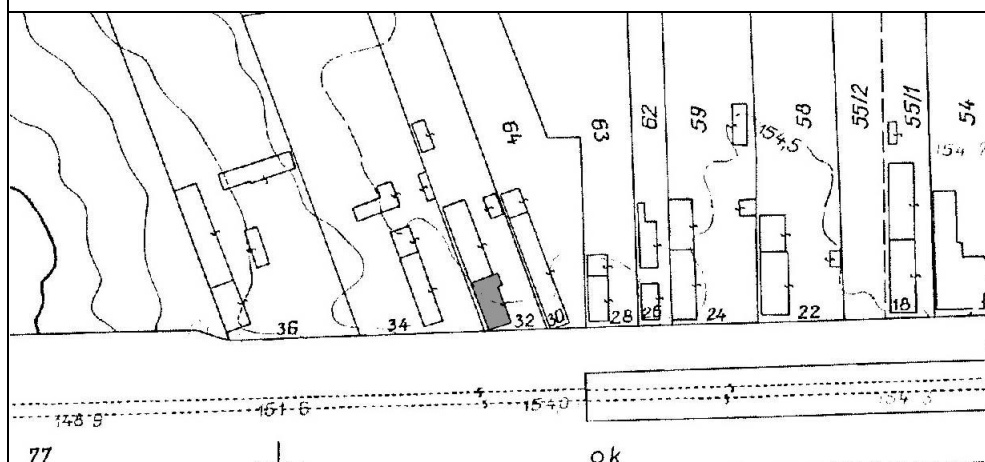
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló csonka kontyolt nyeregtetős lakóház eredeti tömegében maradt meg. A falazott oszloppilléres, utcafronti és bejáratí részén szegmensívesen kialakított tornácos épület helyi építészeti értéket képvisel.

JAVASLAT

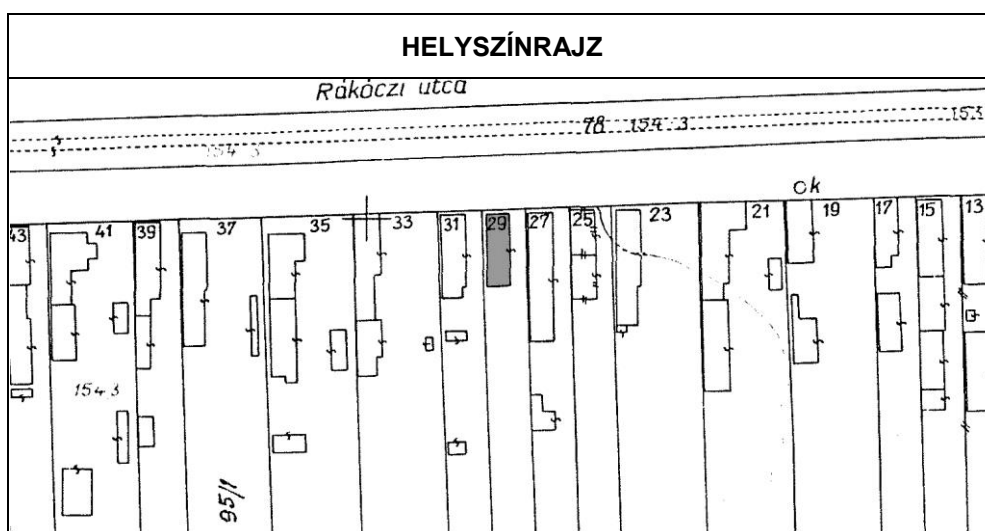
A héjazat hagyományos fedésre történő cseréje javasolt.

HELYSZÍNRAJZ

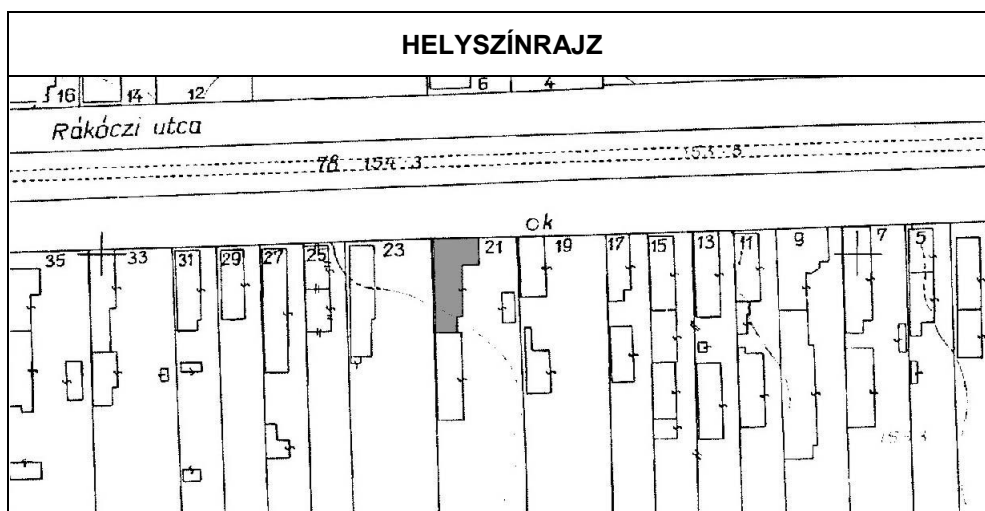
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
15	99	Rákóczi u.29.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az utcafrontra merőleges gerincű, egytraktusos, nyeregtetős, faragott tornácos lakóépület eredeti állapotában maradt fenn. A népi építészeti karaktert őrző lakóépület helyi jelentőségű építészeti érték.
JAVASLAT
Eredeti karaktert megőrző mielőbbi felújítás, valamint a redőnyök zsalura történő cseréje javasolt.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
16	103	Rákóczi u.21.	HV

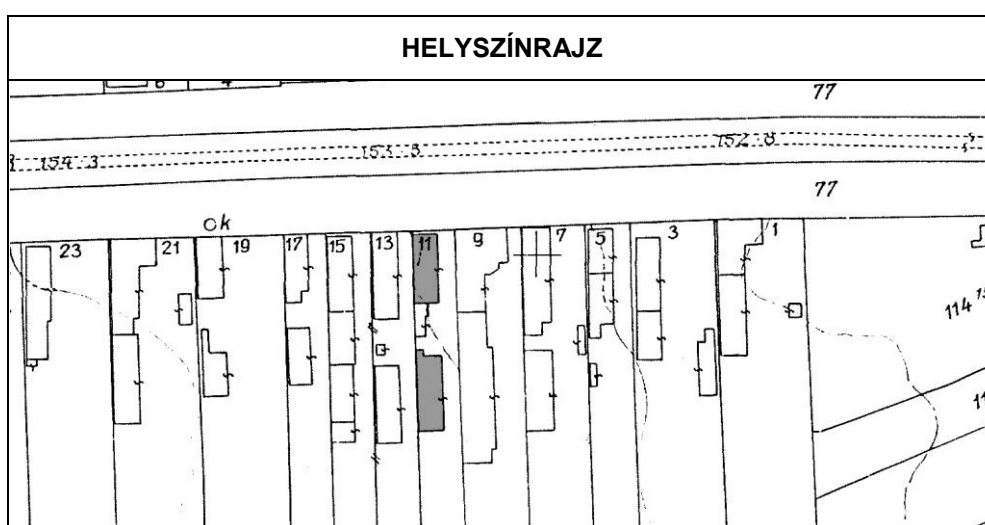
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló, nyeregtetős, hajlított-házas épület utcafronti homlokzatát sávozásból kiemelkedő, az eredeti nyílászárókat keretező füleskeret tagozat díszíti. Az épület helyi védelemre érdemes építészeti érték.
JAVASLAT
Az eredeti tömeg, nyílásrend és homlokzattagolás megtartásával gondoskodni kell a felújításról.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
17	108	Rákóczi u.11.	HV

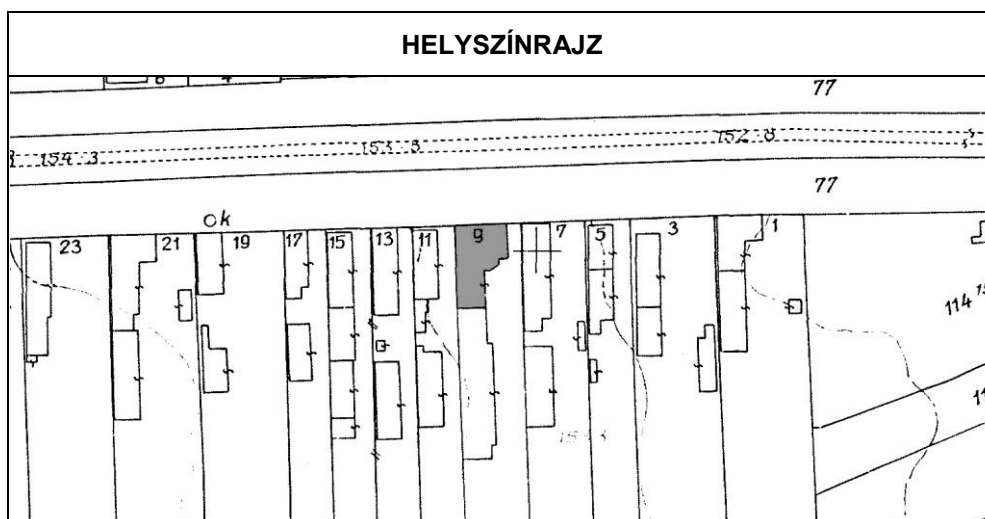
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló oromfalas, nyeregtetős, tornácos lakóépület és a mögötte lévő nyeregtetős, oromfalas téglarchitektúrás gazdasági épület védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A redőnyök cseréje zsalura.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
18	109	Rákóczi u.9.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az 1930-ban épült kontyolt nyeregtetős hajlított-házas lakóépület a középső traktusának homlokzati síkból való kiugratásával, a nyílászárókat díszítő füleskerettel, valamint a homlokzati síkot lezáró díszítősorral helyi jelentőségű építészeti érték.
JAVASLAT
Az épület felújításáról gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
19	110	Rákóczi u.7.	HV

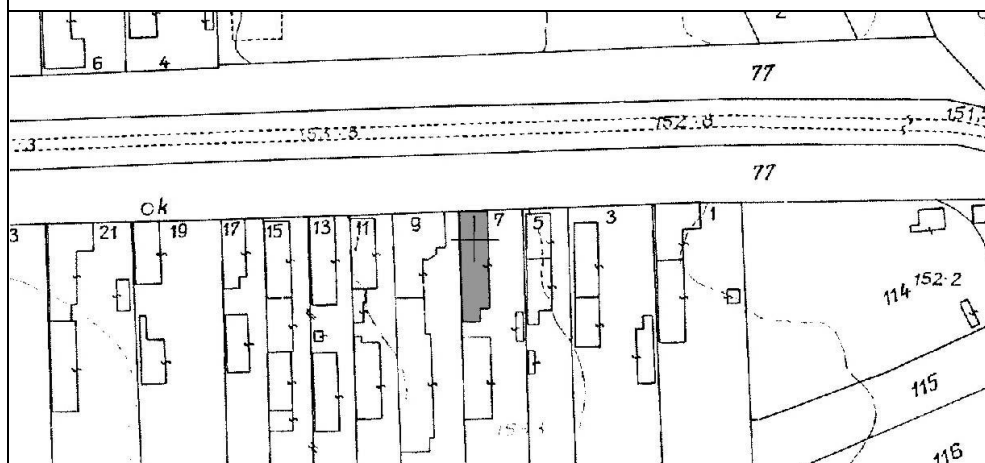
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az utcafrontra merőleges gerincű, egytraktusos, nyeregtetős, faragott tornácos lakóépület eredeti állapotában maradt fenn. A népi építészeti karaktert őrző lakóépület helyi jelentőségű építészeti érték.

JAVASLAT

Eredeti karaktert megőrző mielőbbi felújítás javasolt.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
20	113	Rákóczi u.1.	HV

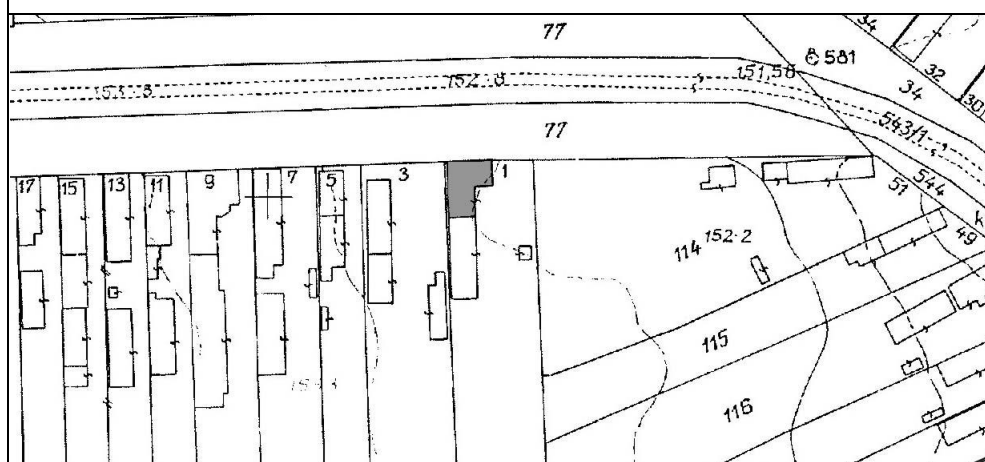
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló, utcával párhuzamos gerincű nyeregtetős hajlított-ház tömegével, nyílásrendjével, valamint a homlokzatot tagoló díszítőelemekkel védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

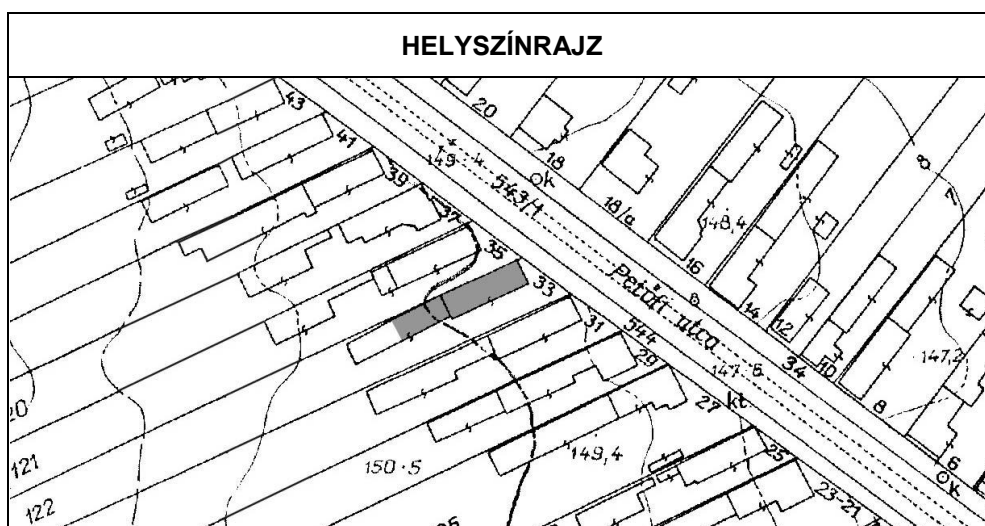
HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
21	122	Petőfi u.33.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A fésűs beépítésű lakótelken álló, oldalhatárral párhuzamos gerincű nyeregtetős, oromfalas lakóház falazott oszlopos tornácos kialakításával, eredeti nyílásrendjével, valamint a mögötte álló gazdasági épülettel helyi építészeti értéket képvisel.
JAVASLAT
A gázvezeték áthelyezéséről, valamint a gazdasági épület felújításáról gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
22	126/2	Petőfi u.25.	HV

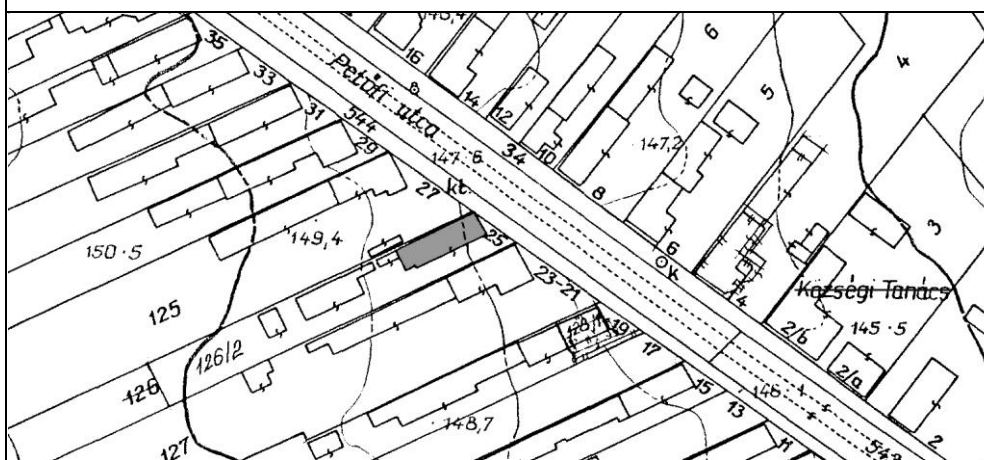
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló nyeregtetős, oromfalas, faoszlopos tornácos lakóépület a zsalugáteres nyílászáróival helyi védelemre érdemes építészeti érték.

JAVASLAT

Az eredeti karaktert megőrző felújításról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
23	130/1	Petőfi u.15.	HV

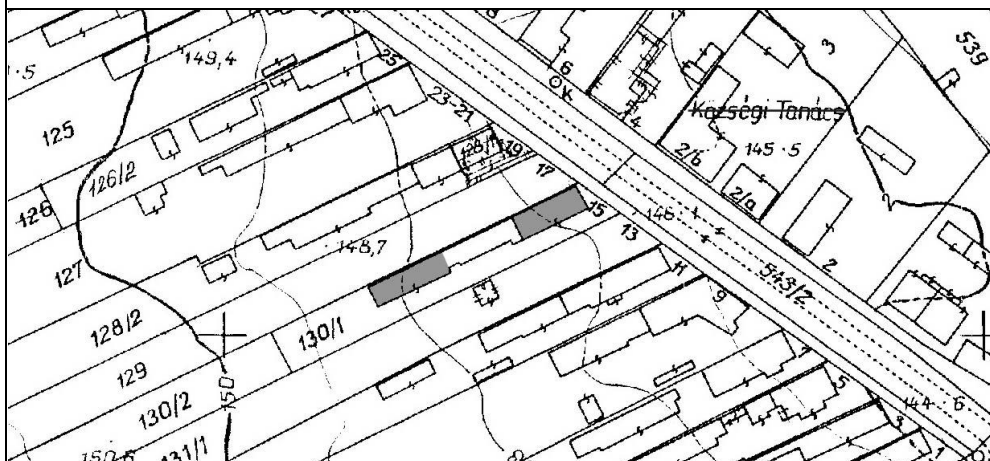
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló nyeregtetős, oromfalas lakóépület, valamint a nyeregtetős, oromfalas, téglarchitektúrával kialakított osztott homlokzatú gazdasági épület védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épületek és környezetük jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

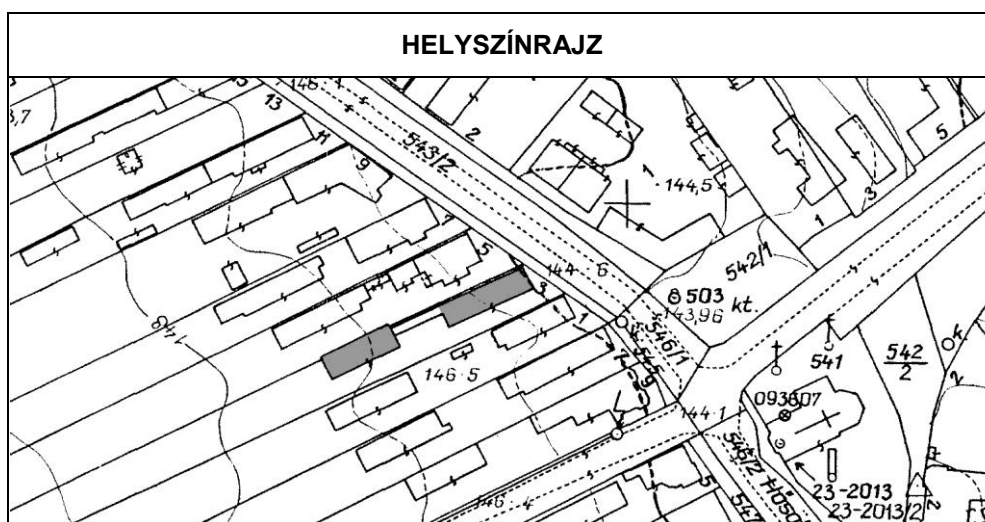
HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
24	136	Petőfi u.3.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A fésűs beépítésű, oromfalas, nyeregtetős lakóház és gazdasági épület helyi jelentőségű építészeti érték.
JAVASLAT
Az épületek és környezetük jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
25	144	Árpád u.2.	HV

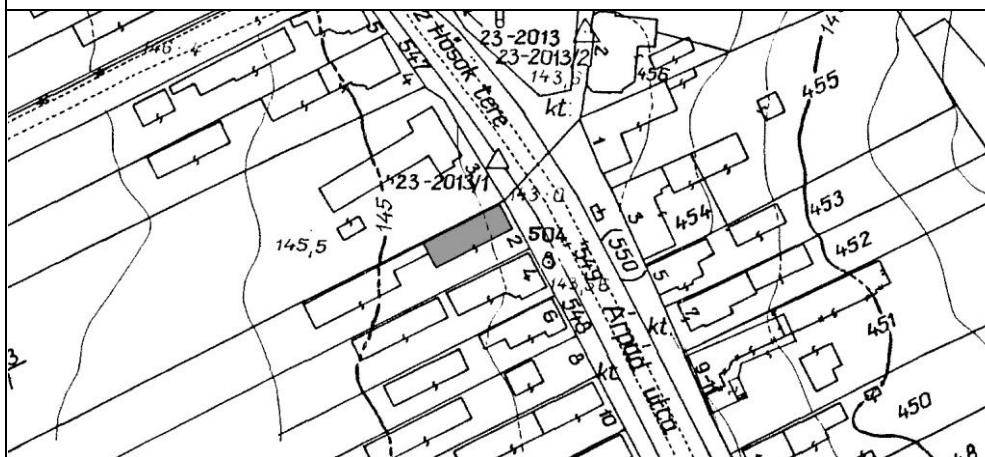
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű nyeregtetős, oromfalas, egytraktusos, faoszlop-tornácos lakóépület eredeti nyílásrendjével, utcafronti homlokzatát, nyílászárókat kiemelő díszítőtagozattal, védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az eredeti állapot megőrzés és jókarban tartása javasolt.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
26	145/1	Árpád u.4.	HV

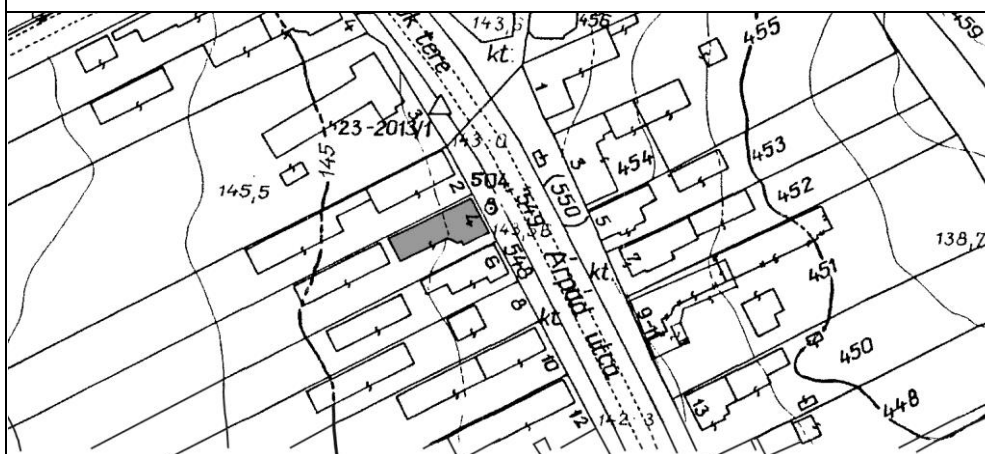
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló, nyeregtetős, hajlított-ház kialakítású lakóépület homlokzatát a szélén és középen függőlegesen végigfutó rizalit, a nyílászárókat díszítő füleskeret, valamint a homlokzati síkot lezáró főpárkány díszítik. Az épület helyi jelentőségű építészeti értéket képvisel.

JAVASLAT

Az épület felújítása során az eredeti tömeg és homlokzat megtartandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
27	152	Árpád u.18.	HV

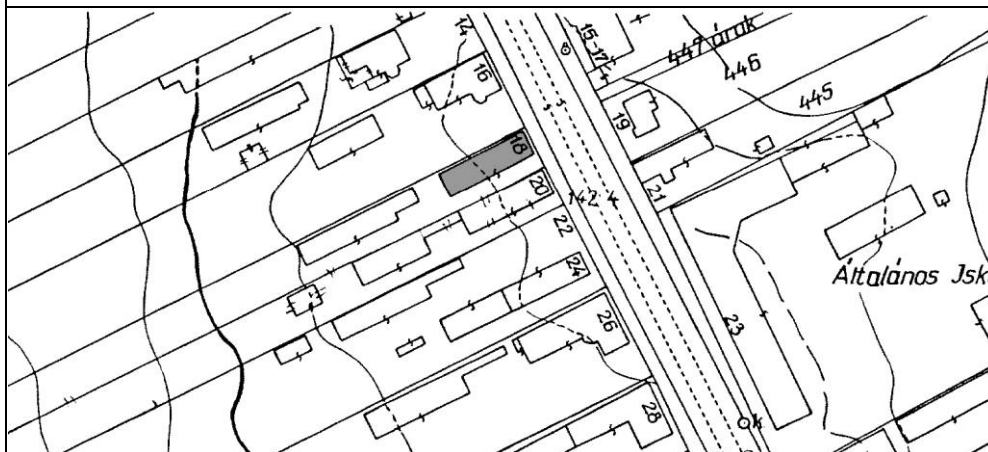
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

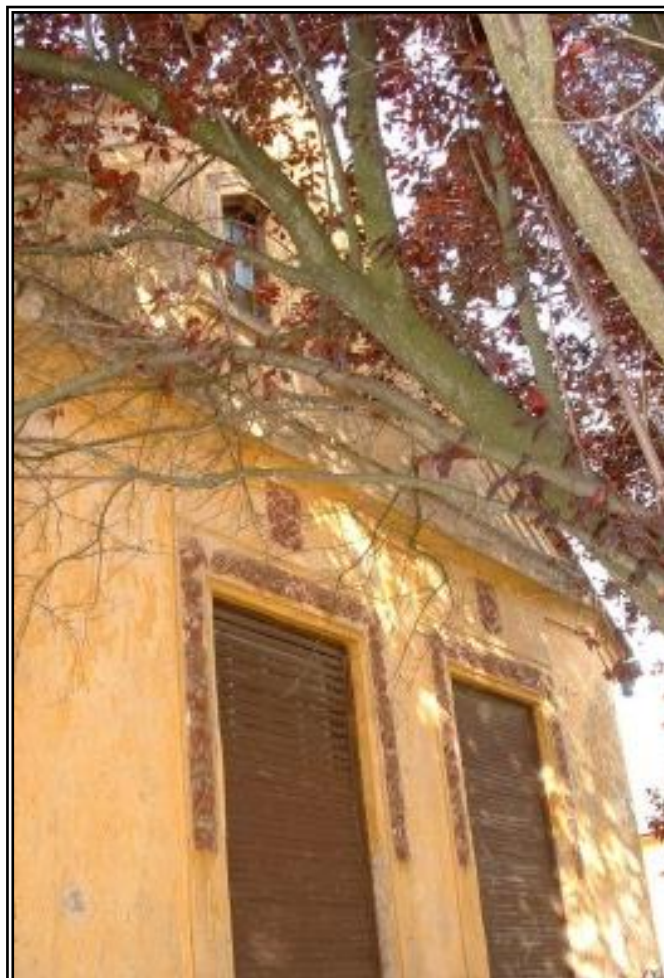
Az oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű nyeregtetős, faoszlop-tornácos lakóépület tömegével, eredeti nyílásrendjével, a nyílásokat díszítő kerettel védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület és környezet jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

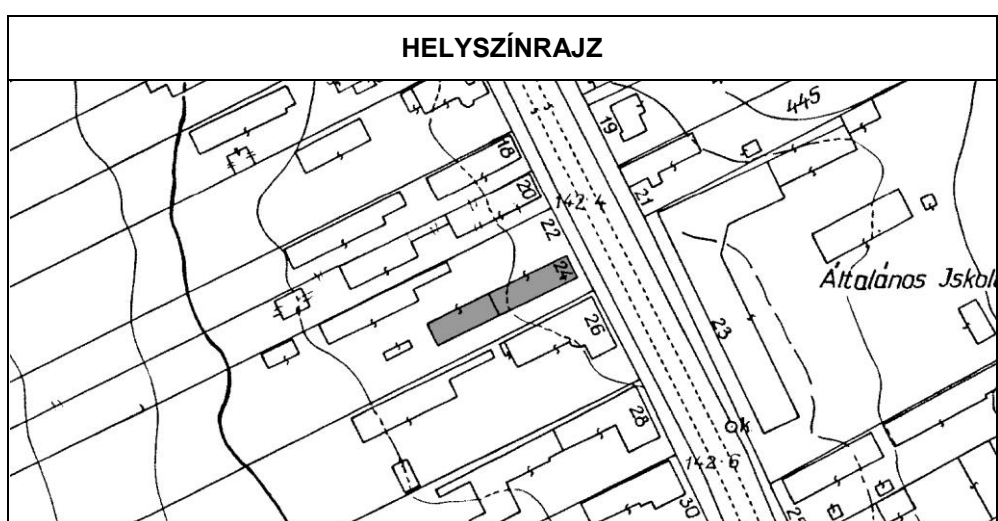
HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
28	154	Árpád u.24.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A szabadon álló, oromfalas, utcára merőleges gerincű nyeregtetős lakó- és gazdasági épület tömegével, egyszerű homlokzatával, eredeti nyílásrendjével és zsugátereivel védendő építészeti érték.
JAVASLAT
Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
29	155	Árpád u.26.	HV

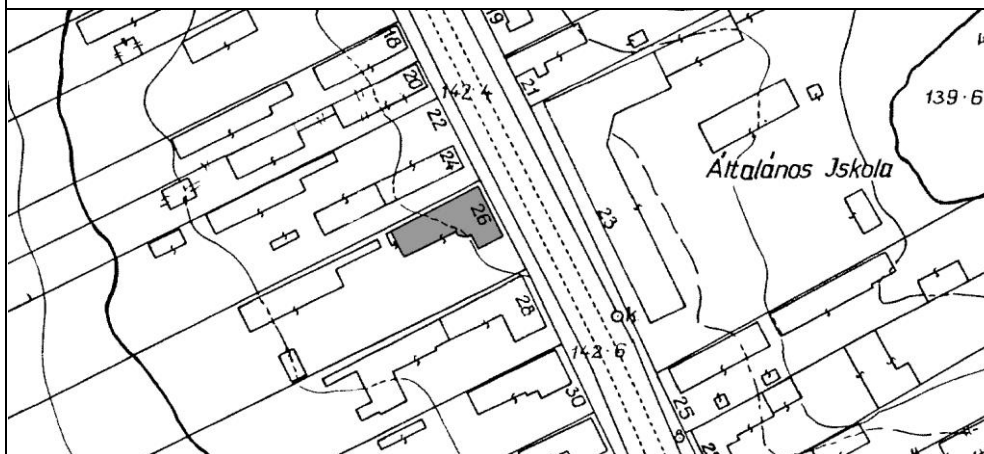
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az utcával párhuzamos gerincű nyeregtetős lakóépület tömegével, homlokzatával, a középső traktus kiemelésével helyi jelentőségű építészeti értéket képvisel.

JAVASLAT

Az épület felújítása során az eredeti tömeg és homlokzat megtartandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
30	156	Árpád u.28.	HV

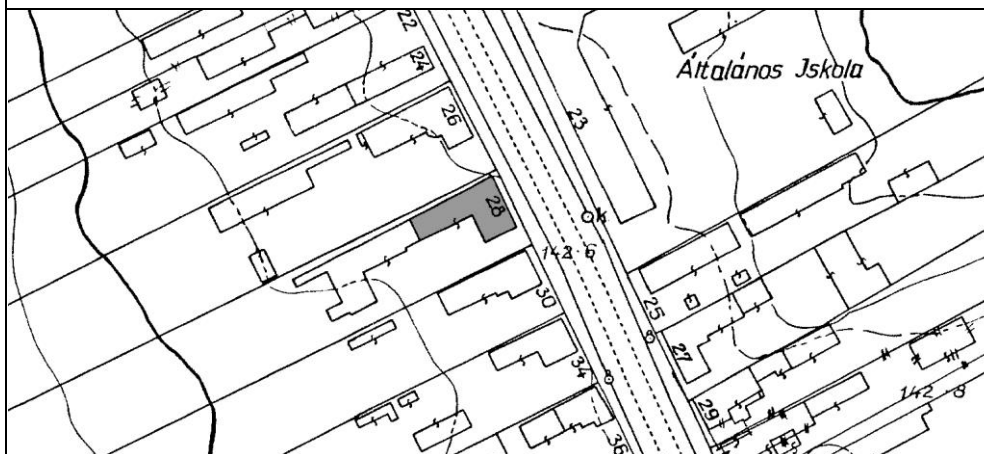
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló kontyolt nyeregtetős lakóépület tömegével, nyílásrendjével és a homlokzatot tagoló díszítősorokkal, valamint a középső traktus kiemelésével védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület felújítása során az eredeti tömeg, nyílásrend és homlokzattagolás megtartandó.

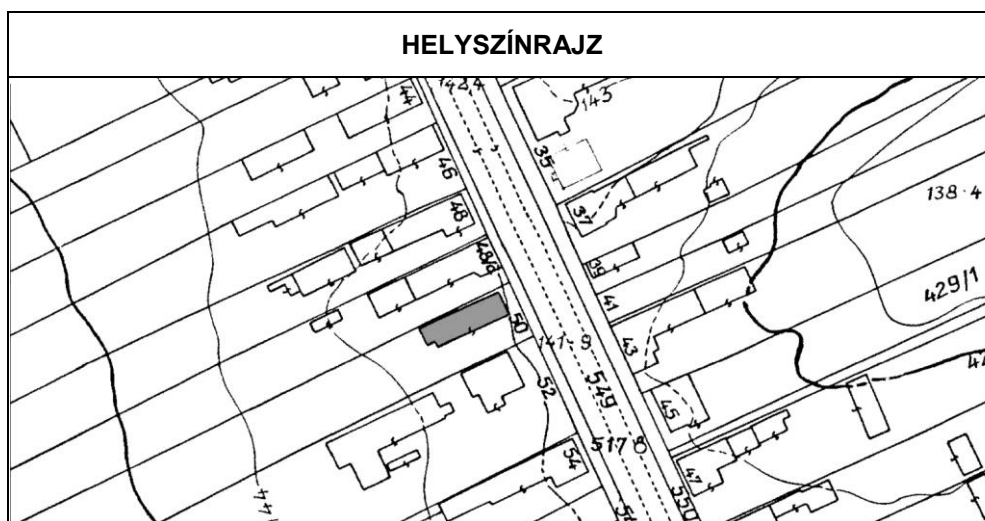
HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
31	166/1	Árpád u.50.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az 1862-ben épült csonkakontyolt nyeregtetős, tornácos lakóépület védendő településtörténeti és építészeti érték.
JAVASLAT
Az épület felújításáról és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
32	171	Árpád u.62.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az 1944-ben épült oromfalas, nyeregtetős téglarchitektúrával kialakított gazdasági épület helyi jelentőségű építészeti értéket képvisel.

JAVASLAT

Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
33	253	Árpád u.110.	HV

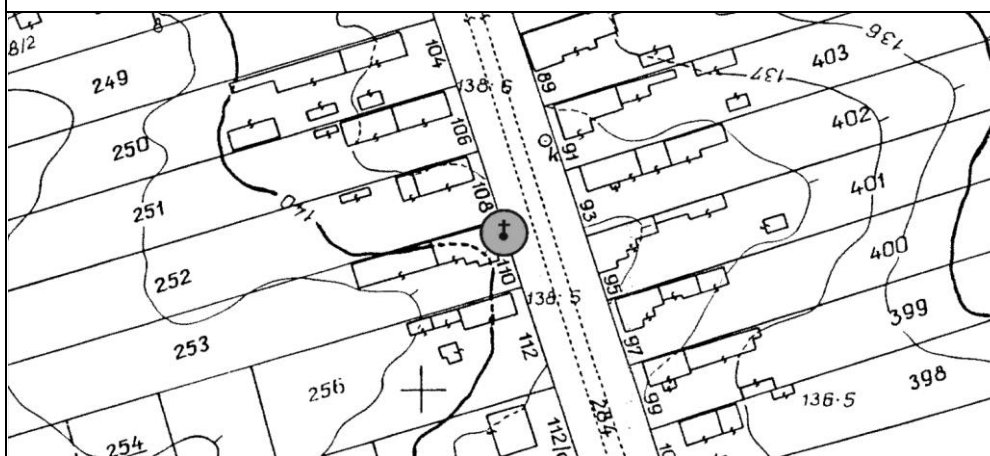
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az 1867-ben állított kereszt a korpusszal és a talapzatán álló szobrokkal védendő művi érték.

JAVASLAT

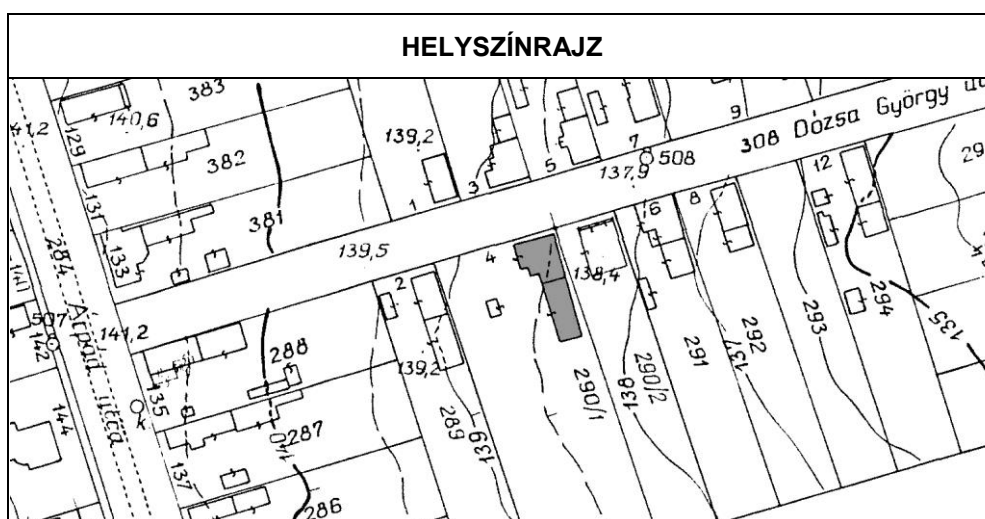
A kereszt és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
34	290/1	Dózsa Gy.u.4.	HV

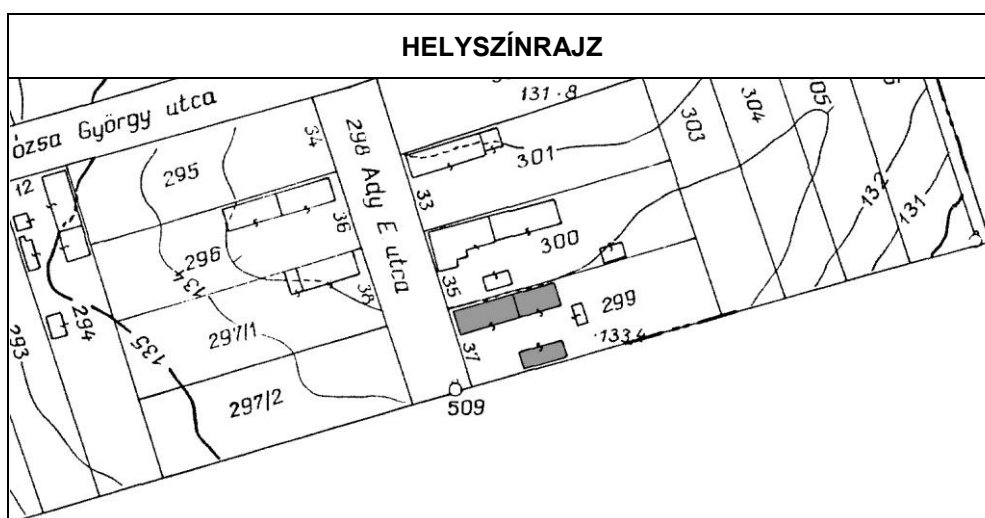
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló nyeregtetős lakó- és gazdasági épület védendő építészeti érték.
JAVASLAT
Az épület felújítása során az eredeti tömeg, nyílásrend és homlokzattagolás megtartandó.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
35	299	Ady E.u.37.	HV

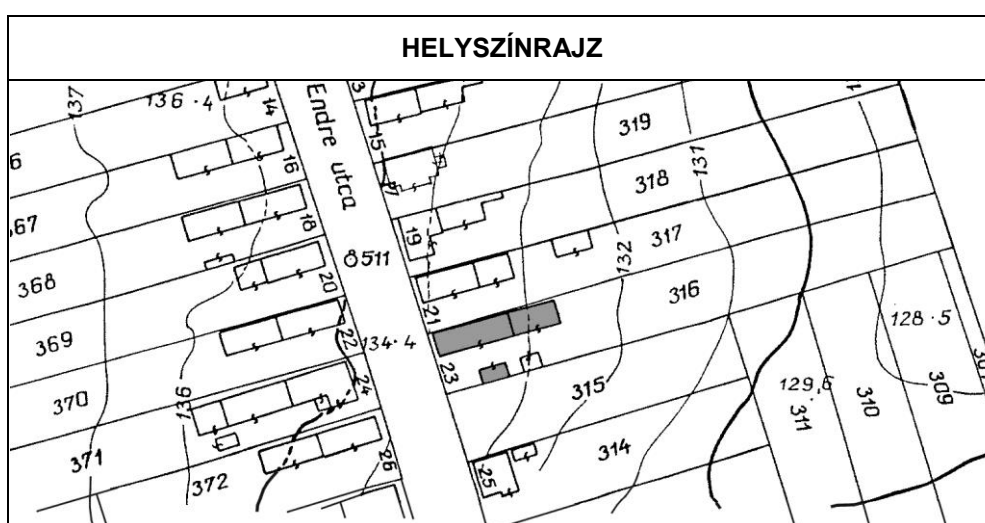
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló nyeregtetős, faragott oszlop-tornácos lakóépület és a mögötte álló gazdasági épület, valamint a szemközti oldalhatáron álló nyári konyha védendő építészeti érték.
JAVASLAT
Az épületek és környezetük jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
36	316	Ady E.u.23.	HV

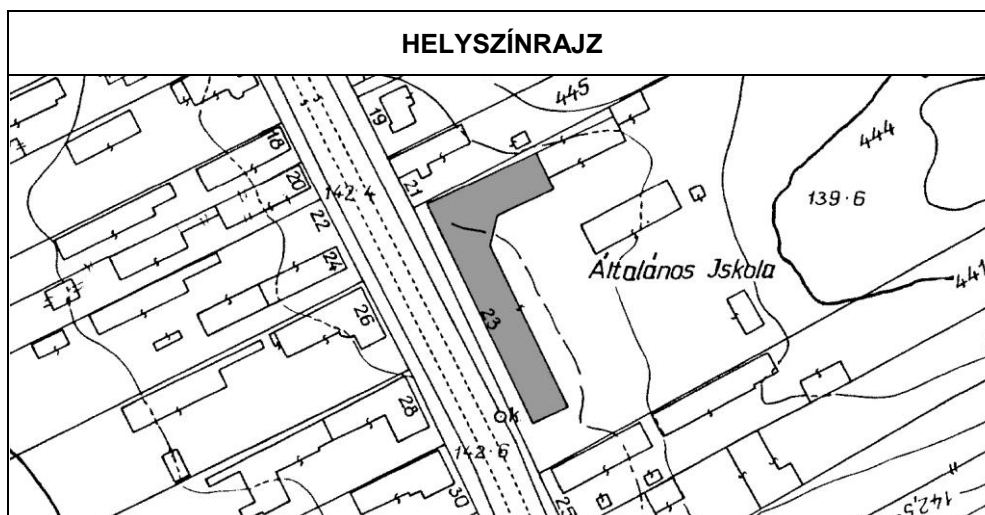
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló nyeregtetős lakó- és gazdasági épület a faoszlopos tornácával, a gazdasági épület nyílásait díszítő keretézéssel, valamint a nyári konyhával helyi jelentőségű építészeti értéket képvisel.
JAVASLAT
Javasolt az utcai homlokzat tagozatainak visszaállítása.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
37	444	Árpád u.23.	HV

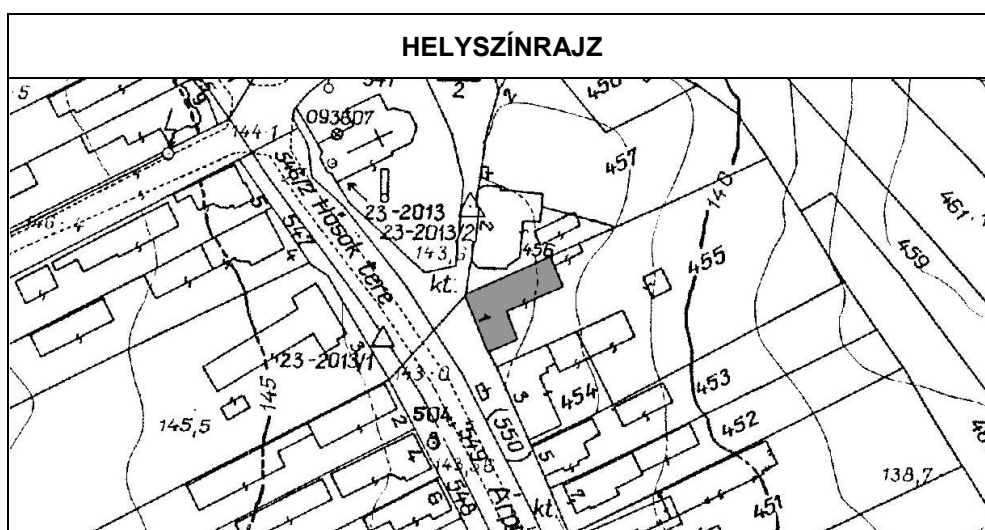
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A kontyolt nyeregtetős épület – iskola – tömegével, nyílásrendjével és homlokzattagolásával védendő építészeti és településtörténeti érték.
JAVASLAT
A főbejárat nyílászárójának cseréje az épület karakteréhez illőre.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
38	455	Árpád u.1.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló kontyolt nyeregtetős épület – Fekete István Múzeum – tömegével és eredeti nyílásrendjével védendő építészeti és településtörténeti érték.
JAVASLAT
Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
39	470	Kossuth L.u.26.	HV

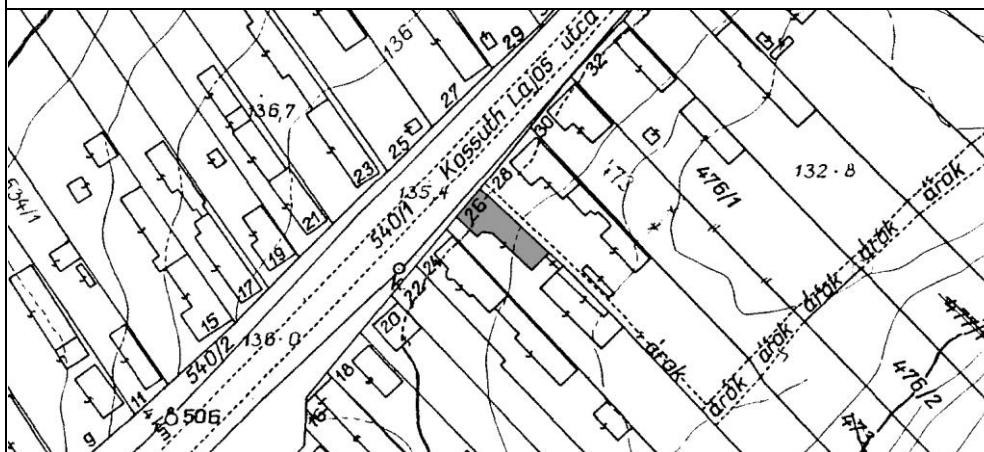
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az utcával párhuzamos gerincű nyeregtetős lakóépület tömegével, nyílásrendjével és klinkertéglás homlokzatával védendő építészeti érték.

JAVASLAT

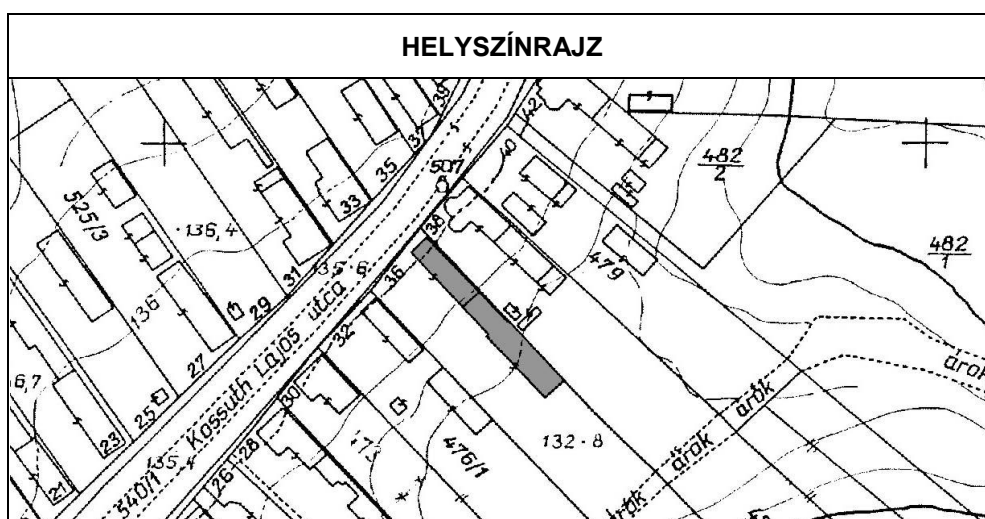
Az épület felújításáról gondoskodni kell. A felújítás során az eredeti tömeg, nyílásrend és homlokzat-alakítás megtartandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
40	478/2	Kossuth L.u.36.	HV

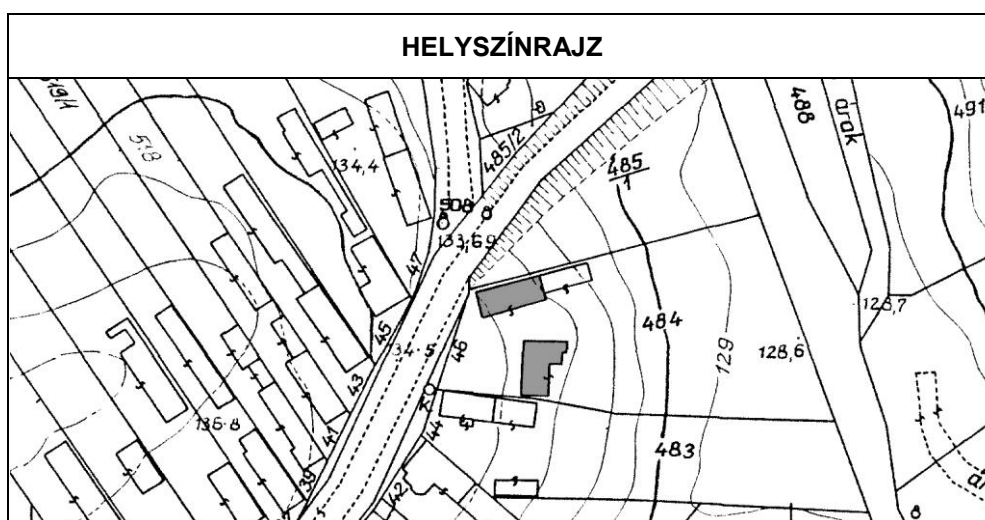
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az utcára merőleges gerincű nyeregtetős lakó- és gazdasági épületek védendő építészeti értékek.
JAVASLAT
A lakóépület felújításáról és környezetük jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
41	484	Kossuth L.u.46.	HV

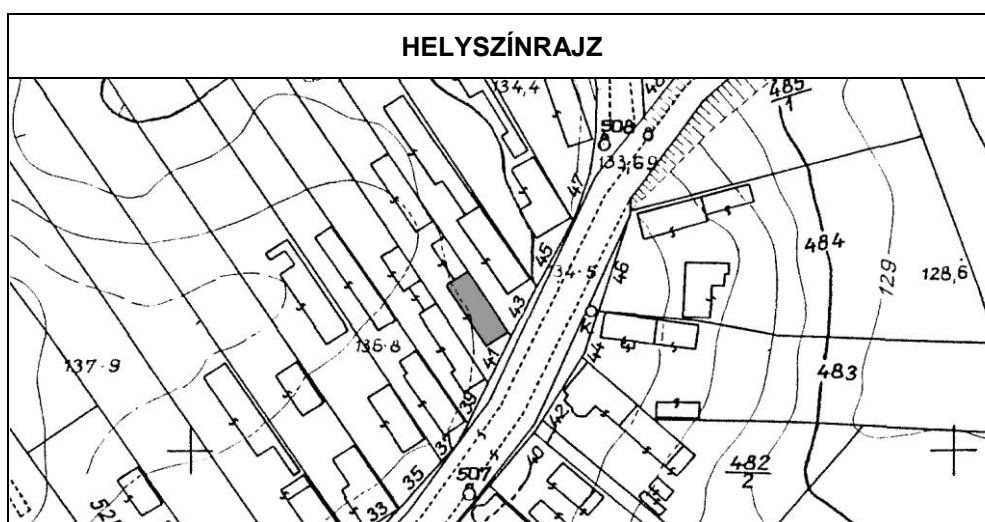
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az oldalhatáron álló nyeregtetős, falazott oszlopos tornácos lakóépület és az udvaron keresztbe fordított nyeregtetős gazdasági épület a nyílásait kiemelő keretkezéssel védendő építészeti érték.
JAVASLAT
Az épületek és környezetük jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
42	518	Kossuth L.u.41.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A fésűs beépítésű telken álló, telekhatárral párhuzamos gerincű nyeregtetős, faoszlop-tornácos lakóépület tömegével, valamint eredeti nyílásrendjével védendő építészeti érték.
JAVASLAT
Az épület felújításáról gondoskodni kell. A felújítás során az eredeti tömeg és nyílásrend megtartandó.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
43	521	Kossuth L.u.35.	HV

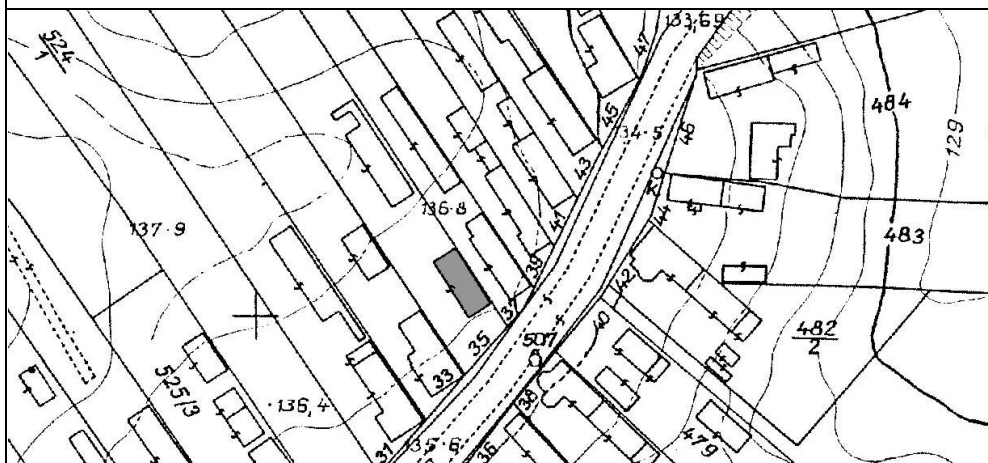
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló nyeregtetős, faoszlop-tornácos lakóépület tömegével, nyílásrendjével, valamint a homlokzatot tagoló díszítőelemekkel helyi jelentőségű építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület állagvédelme biztosítandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
44	523	Kossuth L.u.31.	HV

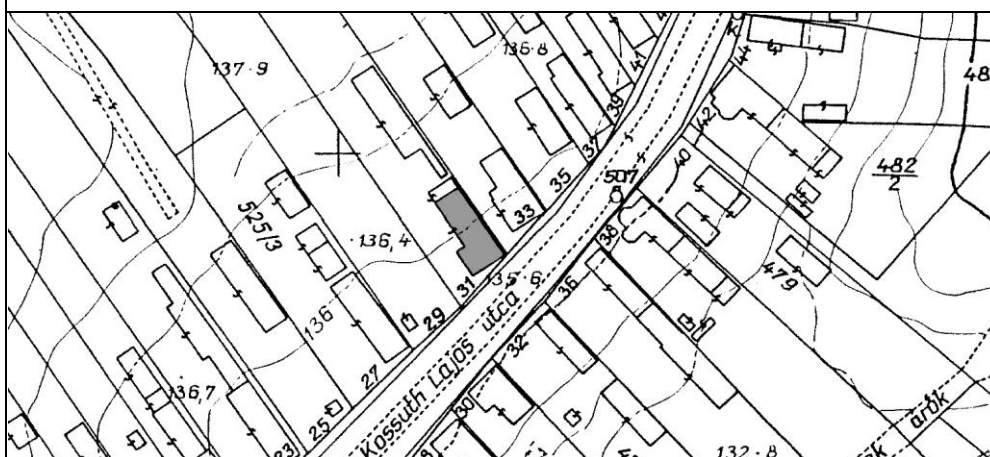
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló lakóépület tömegével, nyílásrendjével, az egyik oldal falsíkból való kiemelésével, valamint a homlokzatot tagoló elemekkel védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
45	525/3	Kossuth L.u.27.	HV

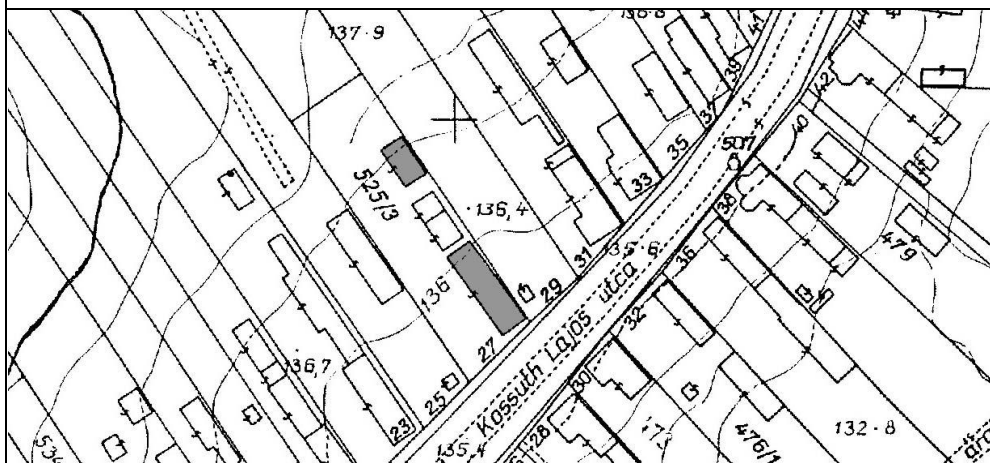
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló nyeregtetős, faoszlop-tornácos lakóépület, valamint a nyeregtetős, téglarchitektúrárs gazdasági épület helyi jelentőségű építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell. Javasolt a redőny cseréje zsalura.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
46	526/1	Kossuth L.u.25.	HV

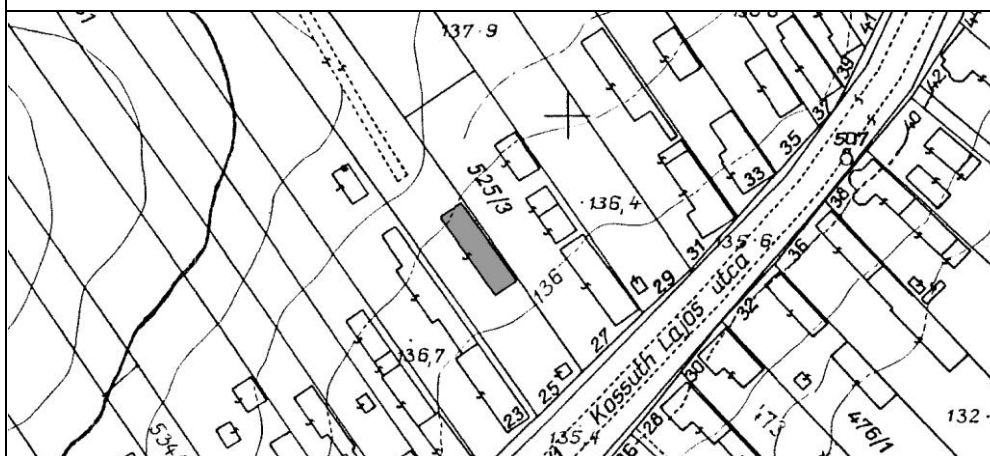
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az oldalhatáron álló nyeregtetős, téglarchitektúrárs gazdasági épület tömegével, eredeti nyílásrendjével védendő építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület felújításáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
48	541	Hősök tere	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

Az 1812-ben állított, latin feliratú szobor védendő művi érték.

A szobor megtisztításáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
49	541	Hősök tere	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A templom mellett álló szobor, melyet 1806-ban állítottak védendő településtörténeti és művi érték.

A szobor és környezte jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
50	610	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A kontyolt nyeregtetős présház tömegével, zsalugáteres nyílásaival védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
51	637	Zártkert	HV

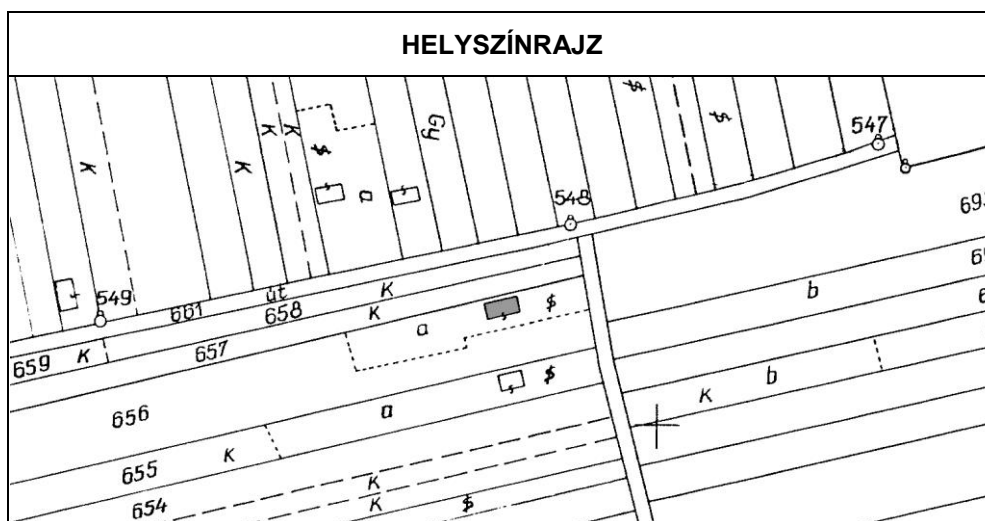
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az 1957-ben épült kontyolt nyeregtetős présház tömegével, zsalugátereivel védendő építészeti érték.
JAVASLAT
Az épület felújítása során az eredeti karakter megtartandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
52	656	Zártkert	HV

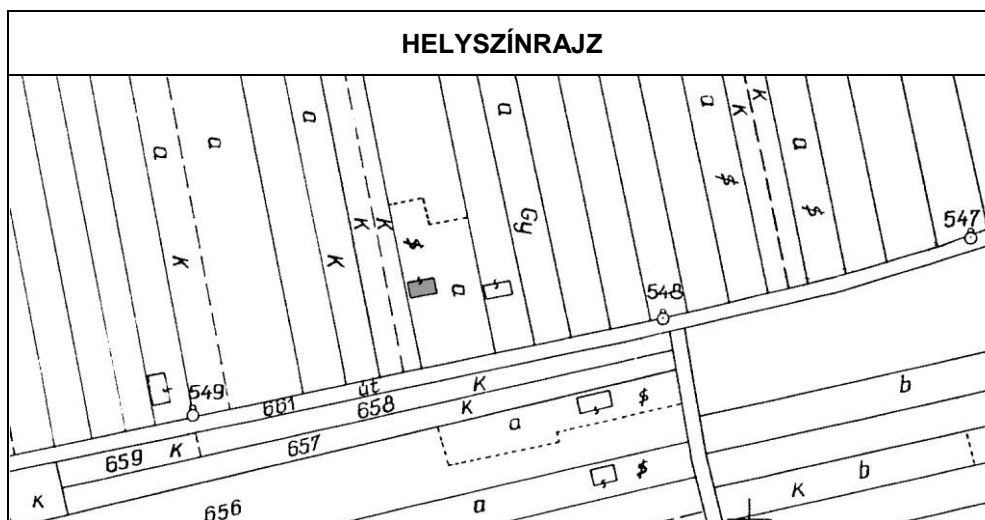
LEÍRÁS, JELLEMZŐK
Az egyszerű tömegű présház helyi jelentőségű építészeti érték.
JAVASLAT
A présház felújítása során az eredeti tömeg megtartandó.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
53	678	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A kontyolt nyeregtetős présház tömegével, nyílásrendjével és homlokzattagoló elemeivel helyi jelentőségű építészeti érték.
JAVASLAT
Javasolt a présház visszafogottabb színezése.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
54	705	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A nyeregvetős présház védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

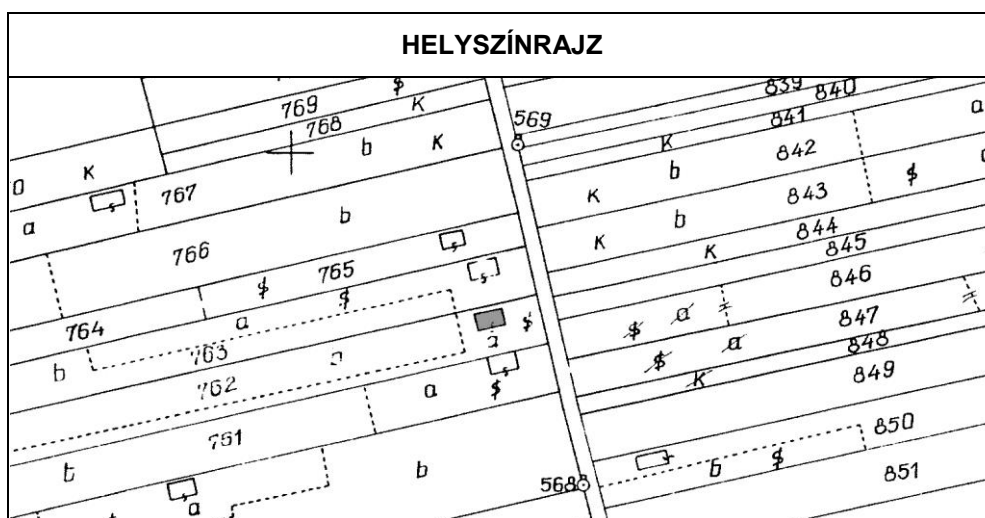
HELYSZÍNRAJZ

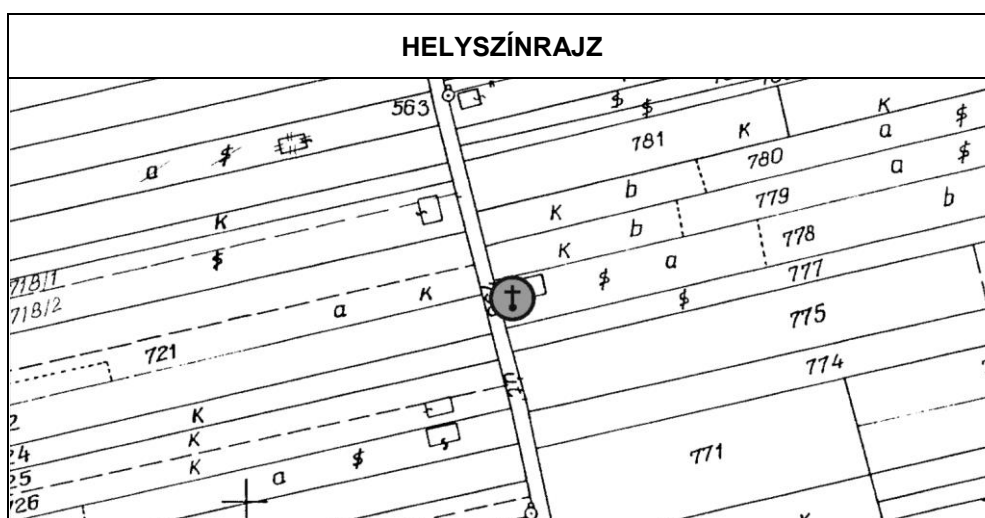
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
56	762	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A nyeregtetős présház egyszerű tömegével helyi jelentőségű építészeti értéket képvisel.
JAVASLAT
A présház és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

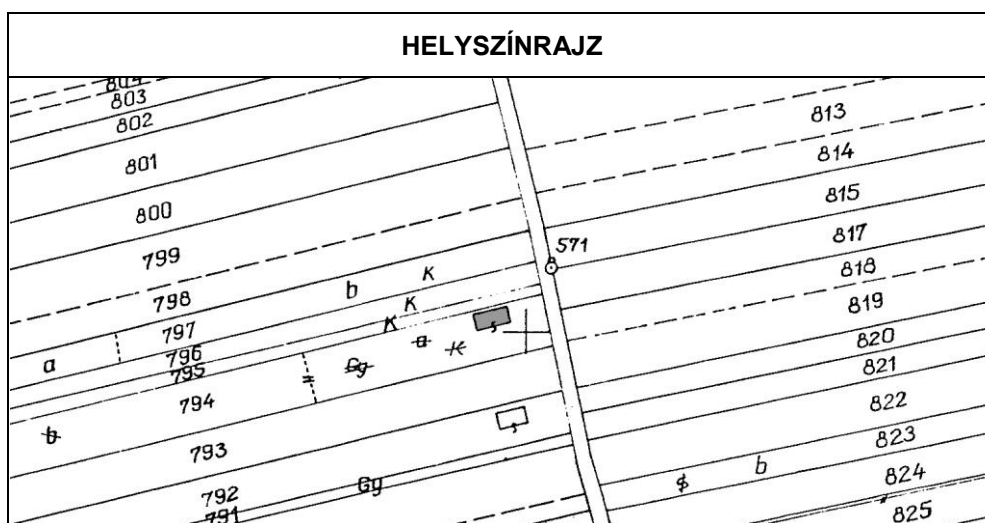
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
57	778	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT
A szőlőhegy területén álló, „Isten dicsőségére állította a Gölle község 1992.VII.9.” feliratú kereszt a korpusszal és a Szűz Mária szoborral védendő művi érték. A kereszt és környezete jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

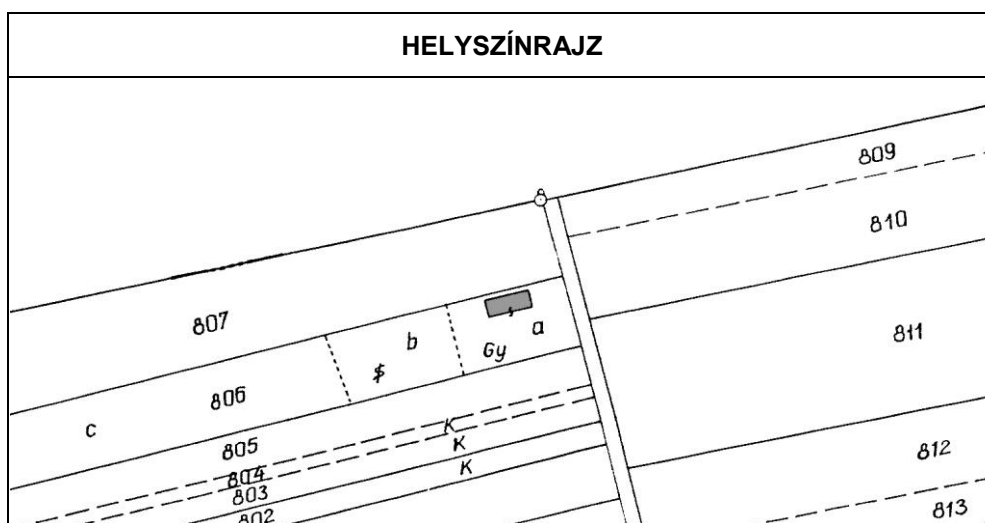
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
58	794	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A csonka-kontyolt nyeregtetős présház védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház felújítása során az eredeti tömeg megtartandó.

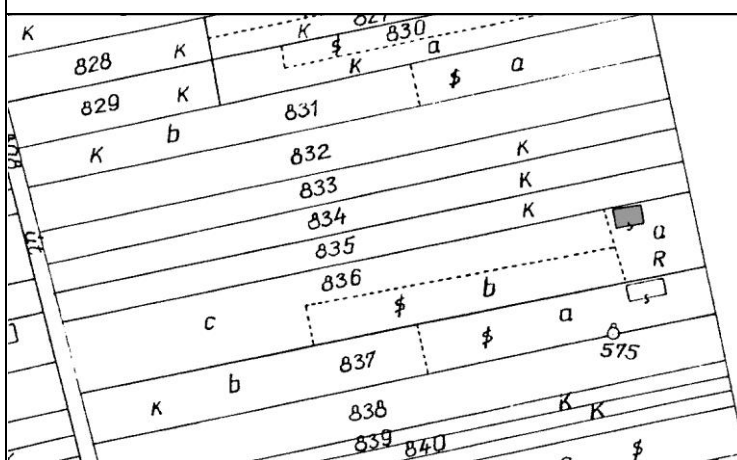
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
59	806	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A nyeregtetős présház védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház felújítása során az eredeti tömeg megtartandó.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
60	836	Zártkert	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A nyeregvetős présház védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház felújításáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
61	837	Zártkert.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A nyeregvetős présház védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház felújítása során az eredeti tömeg megtartandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
62	985/d	Zártkert.	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK
A nyeregvetős présház védendő építészeti érték.
JAVASLAT
A présház felújítása során az eredeti tömeg megtartandó.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
63	990/b	Külterület	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT
A szőlőhegyen álló kereszt a korpusszal és a Szűz Mária szoborral védendő művi érték. A kereszt és környezete jókarban tartásáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

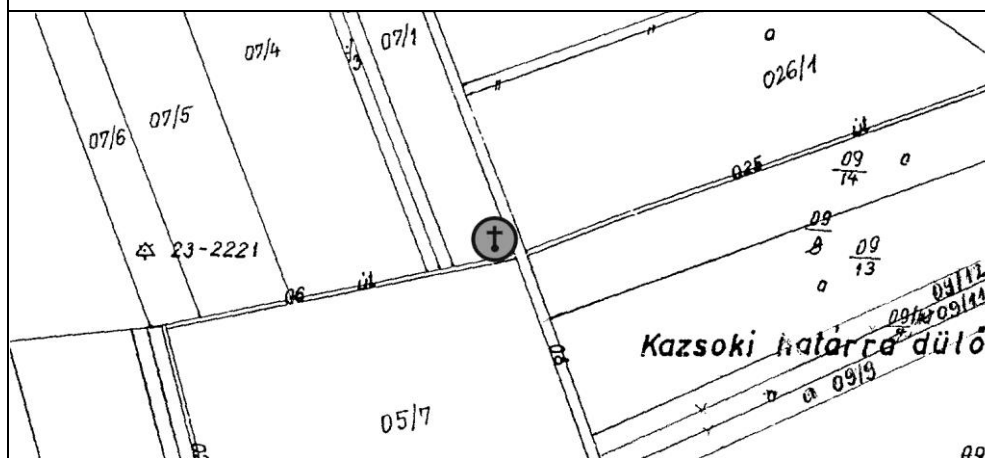
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
64	07/1	Külterület	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A szántóföldön álló, az „Isten dicsőségére emeltették Deres László és neje Rónai Julianna 1905” feliratú kereszt a korpusszal védendő művi érték.

A kereszt megtisztításáról és környezete jókarban tartásáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

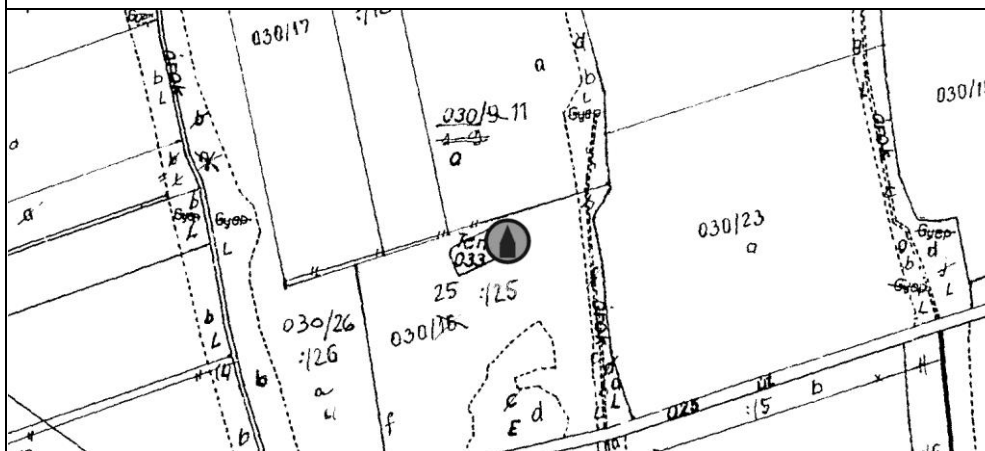
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
65	033	Temető	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

Az egykori Uzd-pusztán álló kápolna-rom védendő településtörténeti és építészeti érték.

A kápolna környezetének megtisztításáról és kegyeleti parkká alakításáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

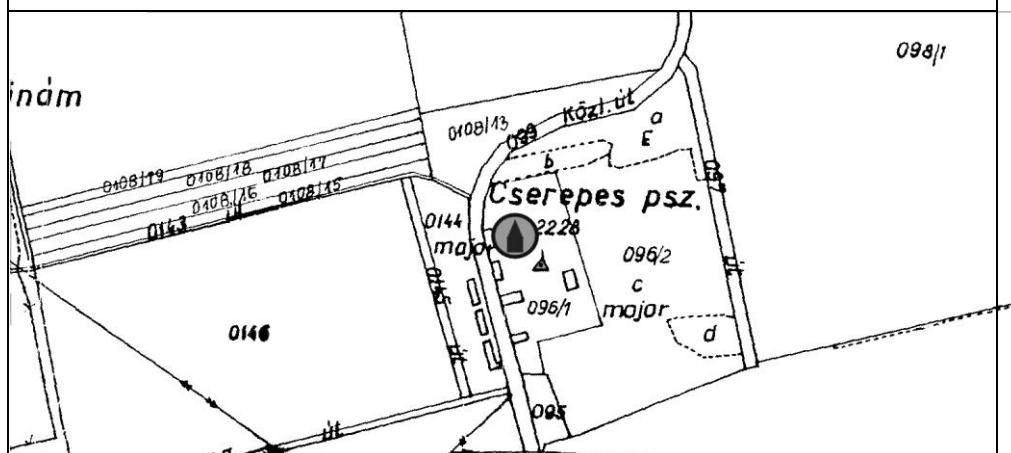

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
66	096/1	Cserepes puszta	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

A Cserepes pusztán álló téglarchitektúrás víztorony védendő művi érték.
A víztorony környezetének jókarban tartásáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

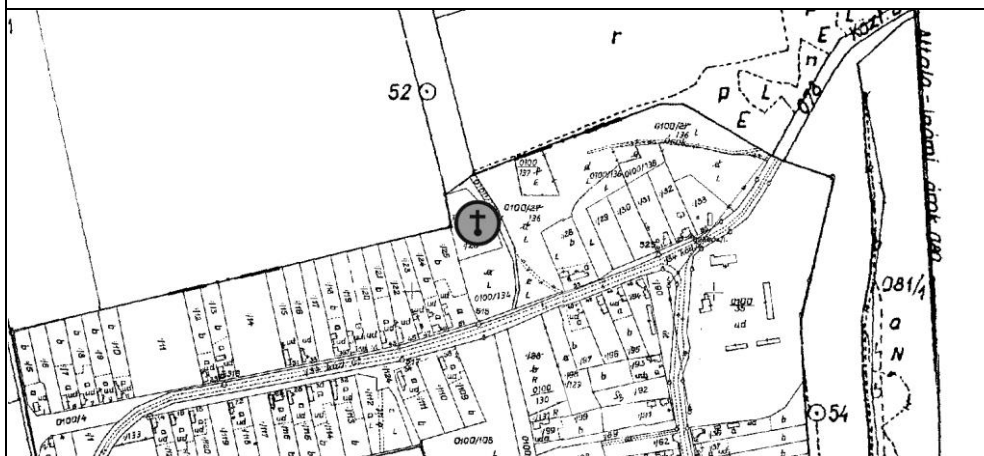
SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
67	0100/26	Temető	HV

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, JAVASLAT

Az inámpusztai temetőben álló, az „Isten dicsőségére állíttatta Inám egyházközsége az itt nyugvók lelki üdvösségére 1958” feliratú kereszt a korpusszal és a Szűz Mária szoborral védendő művi érték.

A kereszt megtisztításáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG
68	0100/82	Kossuth L.u.15.	HV

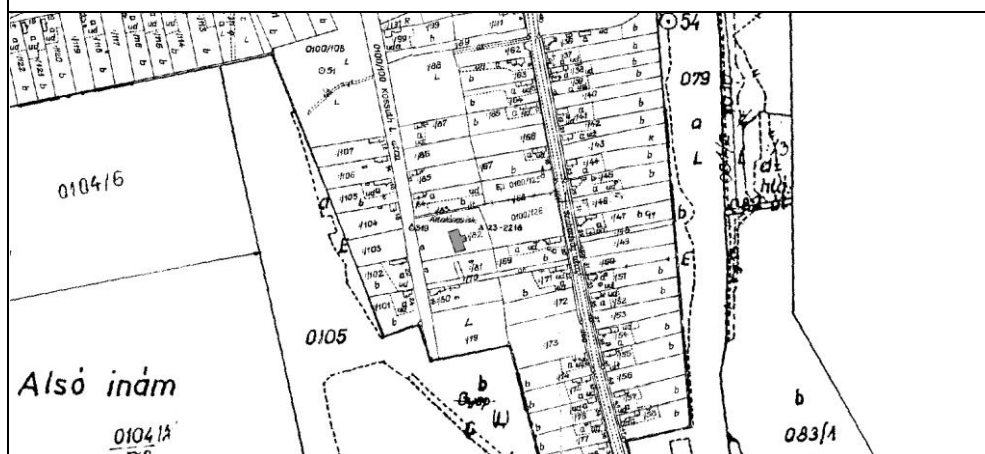
LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az Inámpusztán álló nyeregtetős épület – egykori iskola – tömegével, eredeti nyílásrendjével, valamint homlokzattagoló elemeivel védendő településtörténeti és építészeti érték.

JAVASLAT

Az épület eredeti tömeg, nyílásrend és homlokzattagolásának megfelelő felújításáról gondoskodni kell.

HELYSZÍNRAJZ

RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

Készítette: Archeosztráda Kft.

2004. október 14.

A tanulmány tárgya:

Gölle Község Önkormányzata a jogszabályi előírásoknak megfelelően hosszú távra szóló Településrendezési Tervet készített. Ehhez a 2001. évi LXIV. tv. 66. § (2) bekezdés alapján kulturális örökségvédelmi hatástanulmány szükséges, mely a 4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet 5. § (2) bekezdés értelmében az 1997. évi LXXVIII. tv. 9. § (3) bekezdése alapján véleményezésre megküldendő tervek kötelező alátámasztó munkarésze. A jelen régészeti tanulmány a rendelkezésünkre bocsátott térképen jelölt területeket foglalja magába.

Jelen munkát (azaz a jelen tanulmány részét és egészét is) a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A vagyoni jogok kizárólagos jogosultja az Archeosztráda Kft. A tanulmány vagy annak része sokszorosítása, átdolgozása, az abból való idézés, vagy bármely más formában történő felhasználása csak az Archeosztráda kft. és a szerző előzetes írásbeli hozzájárulásával lehetséges. A szerzői jogi jogsértés büntetőjogi és kártérítési következményekkel járhat. A tanulmányt csak annak megrendelője jogosult a szerződésben meghatározott célra felhasználni, de azt nem jogosult átdolgozni, azt mások részére végzett szolgáltatás vagy mások részére készített tanulmány részeként felhasználni. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, a régészeti lelőhelyekre és a régészeti érdekű területekre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása harmadik fél számára csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI.21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III.27.) Kormányrendelet szabályai szerint történhet.

Törvényi környezet:

(A vonatkozó hatályos jogszabályok és tartalmuk, azaz a régészettel érintett területeken követendő eljárás, jogok és kötelezettségek)

A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

2001. évi LXIV. törvény – örökségvédelmi törvény

1997. évi CXL. törvény, különösen a 38-49. § - múzeumi törvény

1979. évi 2. törvényerejű rendelet – kulturális javak jogtalan átruházásáról

218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet – szabálysértésekről

149/2000. (VIII. 31.) Kormányrendelet – a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről

191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – örökségvédelmi bírságról

190/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról

4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hatástanulmányról

3/2003. (I. 25.) NKÖM rendelet – egyes lelőhelyek védetté nyilvánításáról (példa)

17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet – kulturális örökség hatósági nyilvántartásáról

3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet – a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól

18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – régészeti feltárásokról

17/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – kulturális javak kiviteli szabályairól

16/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hivatal eljárásrendjéről

18/2000. (XII. 18.) NKÖM rendelet – a kulturális szakértők működési engedélyéről

BTK vonatkozó paragrafusai (216/b, 316, 324, 325. §)

Általában a 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján kell eljárni. Ennek alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

1. fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyek
2. nyilvántartott régészeti lelőhelyek
3. régészeti érdekű területek.

1.) Védett régészeti területek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) pont

A KÖH engedélye szükséges védett régészeti területen bármilyen, a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygató, más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenység végzéséhez. A KÖH határozatának hiányában semmilyen munka nem végezhető. Egyéb esetekben a KÖH szakhatóságként jár el. Egyebekben mindenben az adott területre a régészeti védelmet elrendelő miniszteri rendeletben (a korábbiak esetében határozatban) foglaltakat kell követni és betartani.

2.) Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 11. §

A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) és (4) bekezdés a) pontjai

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében minden az eddigi használatától eltérő hasznosításhoz, építkezéshez, a talaj bolygatásával járó tevékenység végzéséhez a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előzetes (szakhatósági, feltárások esetében hatósági) engedélye szükséges.

2001. évi LXIV. tv. 65. § (1) bekezdés

Az engedélyezési eljárás miatt célszerű már a tervezés előtt a Hivatal előzetes nyilatkozatát kérni, hogy az adott beruházáshoz, hasznosításhoz (pl. építkezés, művelési ág változtatása, halastó kialakítása, stb.) hozzá fognak-e járulni, s ha igen, akkor milyen feltételekkel. Így a később megvalósíthatatlannak minősülő fölösleges tervezés, illetve a feltárás miatt történő nem várt időbeli csúszás és költségnövekedés kiküszöbölhető vagy előre kalkulálható lesz.

2001. évi LXIV. tv. 22. § (1)-(2) bekezdések

A földmunkával járó fejlesztésekkel a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyeket – a (2) bekezdésben meghatározottak kivételével – el kell kerülni. Ha a lelőhely földmunkával való elkerülése a fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett területet előzetesen fel kell tárni.

2001. évi LXIV. tv. 22. és 23. §; 18/2001 NKÖM rendelet 14. §

A beruházás feltételeként adott esetben előírt régészeti feltárás költségei mindig a beruházót terhelik, mivel az ő érdeke a már ismert lelőhely megbolygatása. A régészeti feltáráshoz szükséges szerződést a beruházónak minden esetben a területileg illetékes múzeummal kell megkötnie. Ez általában a megyei, egyes területeken a helyi (városi) múzeum. A szerződés érvényességéhez a Hivatal jóváhagyása szükséges. Magát a feltárást bármelyik, a régészeti feltárások végzésére jogosult intézmény elvégezheti, amennyiben a szerződő felek erről megállapodásra tudnak jutni. A feltáráshoz jogosult intézményeket a 18/2001. (X.18.) NKÖM rendelet 2. § sorolja fel.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyen a lelőhely jelenlegi használati módját csak akkor kell korlátozni, ha annak folytatásától a lelőhely súlyosan károsodhat, vagy fennáll a megsemmisülés veszélye. Ugyanez vonatkozik az ott a Hivatal hozzájárulásával végzett tevékenységekre is: amennyiben ennek során előre nem kalkulálható örökségvédelmi érdek merül fel, vagy nem várt jelenség mutatkozik, a végzett tevékenységet korlátozni kell. A Hivatalnak a munka felfüggesztése esetén lehetősége

van régészeti védelem megindítására, illetve annak megvalósulása esetén kisajátítás kezdeményezésére.

2001. évi LXIV. tv. 82-85. §; 191/2001 Kormányrendelet

A régészeti lelőhelyben vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kirovását eredményezi. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek a III. kategóriába tartoznak, vagyis a bírság a kötelezettségszegés vagy a károkozás mértéke szerint 10 ezer forinttól 25 millió forintig terjedhet.

3.) Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében:

2001. évi LXIV. tv. 7. § 14. pont

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan területrész, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Így ide kell sorolni minden talajbolygatással járó tevékenység végzésére kiszemelt területet is. E területekre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a beruházás során nem várt módon előkerülő régészeti leletekkel és objektumokkal fedett területekre. Az ilyenkor követendő eljárásban a helyi önkormányzat is feladatot kap.

2001. évi LXIV. tv. 24. és 25. §; 18/2001 NKÖM rendelet 15. §

Amennyiben ezeken a nem ismert és így hivatalosan nyilván nem tartott régészeti lelőhelyeken régészeti jelenség vagy lelet kerül elő, a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a KÖH szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli! A múzeum 24 órán belül írásban köteles nyilatkozni a munka folytathatóságáról. A szükséges beavatkozás költségeit (amennyiben időközben a KÖH nem regisztrált lelőhelyet a helyszínen) a feltárással jogosult intézmény köteles állni.

2001. évi LXIV. tv. 26. §; 18/2001 NKÖM rendelet 16. §

A lelet, illetve a lelőhely bejelentőjét jutalom illeti meg, amely nemesfémek esetében nem lehet kisebb a beszolgáltatott lelet nemesfémtartalmának piaci értékénél. A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik).

4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet

A Hivatal a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséhez kötheti szakhatósági állásfoglalásának megadását. Ez lényegében a már ismert lelőhelyek esetében a nagyobb felületet érintő, 1ha területet vagy 500m² épület-alapterületet meghaladó méretű, illetve bizonyos nyomvonalas létesítményekre, vízügyi létesítményekre, bányatelkekre és tereprendezésre vonatkozó beruházásokra érvényes bármely területen. A tanulmány elkészíttetése a beruházót terheli, készítésére a nevezett rendeletben feljogosítottak vállalkozhatnak.

A 2001. évi LXIV. törvény 66. § (2) bekezdés alapján készítenő hatástanulmányok tartalmi követelményeit részletesen tartalmazza a 4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet melléklete. Ugyanezen rendelet értelmében a hatástanulmány régészeti szakterületi részét csak felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező személy készítheti. A hatástanulmány készítője jogosultságán túl egyben nyilatkozik arról is, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

1. Vizsgálat (értékelés)

a.) történeti leírás, régészeti örökség

A Gölle községre vonatkozó történeti, néprajzi, valamint részben a régészeti adatokat is Bodó Imre gyűjtötte össze egy 1987-ben kiadott falumonográfiában. A község területén Honti Szilvia (1979) és Németh Péter Gergely (1992) végzett terepbejárásokat. Régészeti szempontú, minden részletre kiterjedő (szisztematikus) topográfia azonban nem készült a település közigazgatási területére vonatkozóan. Gölle nevét a szakirodalom is elsősorban csak két jelentősebb éremkincslelet kapcsán említi. A jelen hatástanulmány írásakor így a jelentős számú, de szórványos régészeti adatokra és a 2004. kora őszén elvégzett állapotfelmérő bejárásunkra tudunk támaszkodni.

A község régészeti hagyatéka igen impozáns, a korábban nyilvántartott, valamint a bejárás során újonnan lokalizált helyszínekkel együtt jelenleg összesen 26 lelőhelyről van tudomásunk a falu határában. Ez a szám igen jelentős, de a község domborzati adottságait figyelembe véve korántsem mondható véglegesnek. Intenzív kutatással még további lelőhelyek előkerülésére lehet majd számítani.

A község mai határában ismereteink szerint legalább 5 középkori falu állt: Gölle, Merse, Uzd, Inám és Cseke falvak. Ismert a falu határában még egy Szentpéter-dűlő is, s nem kizárt, hogy ez is egy valaha itt állt középkori falu vagy annak plébániatemploma emlékét őrzi, ennek azonban egyéb nyomát nem találtuk.

Gölle falu első biztos okleveles említése meglehetősen kései: 1474-ben tesznek említést róla az enyingi Keményfali Török család birtokrészeként, majd 1479-ben egy gellyei Porkolád családról is említést tesznek itt. Maga a terület, ahol Gölle is elhelyezkedik, korábban hosszú időn át a fehérvári custodiatushoz (örkanonokság) tartozott. Arra nézve azonban nincsenek egyértelmű bizonyítékaink, hogy e területen maga Gölle falu korábban is létezett-e. Egy 1550-ből származó birtokösszeírás szerint abban az időpontban a falu már Dersfi Farkas birtoka. 1715-ben 16 háztartását írták össze, ekkor (ismét?) a fehérvári örkanonokság birtoka. 1726-ban a Nádasdyaké lett, majd 1733-tól 1803-ig ismét a fehérvári örkanonokságé. A középkori falu tényleges elhelyezkedése bizonytalan. Bodó a már idézett monográfiában a Kis-pusztá és Csöke-pusztá határában talált középkori falu és templom maradványaival azonosítja a középkori Göllet. Ez ugyan nem kizárt, mégis valószínűbb, hogy ezek inkább a középkori Cseke falu maradványai lehetnek (részletesebben ld. lejjebb). Gölle falu így valószínűleg inkább valahol a mai település közelében, vagy alatt lehet keresendő. Közvetetten erre utalhat az a tény is, hogy a mai templom helyén a 18. század közepén még egy kis fatemplom állt, s ahova a jelenlegi templom építése előtt még temetkeztek: itt a parkosítás során is csontvázakra bukkantak. Somogyban több analógiáját is találhatjuk a középkori falu templom körüli temetőjének ilyen „rejtett” formában való továbbélésének, biztosat azonban csak egy esetleges feltárást követően tudhatnánk meg.

Középkori telepnyomokat lehet azonosítani a falu északi határában, az agyagbányánál is. Egyértelmű lokalizálás és kiterjedés azonban ebben az esetben is csak további kutatások révén szerzett információkkal lenne lehetséges.

Merse falu első említése 1321-ből származik, majd 1345-ben és 1430-ban a Máréi Gúnyafiak, míg 1448-ban a nyúlzigeti (ma Margitsziget) apácák és a Györgyi Bodók birtokaként szerepel; ekkor Tolna vármegyéhez tartozott. 1449-ben Hunyadi János kormányzó, 1453-ban V. László király a nyúlzigeti apácák itteni birtokát Somogy vármegyébe helyezi át. 1485-ben azonban szintén az apácák birtokaként ismét Tolna vármegyéhez tartozott. Ezek után sokáig nem tudunk Merséről semmit, míg végül

1733-ban tűnik fel ismét, a herceg Esterházy család birtokaként. A mai göllei határban Mersi-dűlő és Mersi-hegy őrzi az egykori középkori település nevét, emlékét és feltételezhető helyét. A bejárás során a Mersi-hegytől északra egy középkori templom és falu régészeti nyomait találtuk, így elképzelhető, hogy ezt lehet azonosítani az említett Merse faluval és templomával.

Uzd nemeseinek első említése 1289-ből származik. Az 1332-37. évi pápai tizedjegyzék szerint már plébániája is volt. A középkor folyamán viszonylag sűrűn előbukkan birtokként és nemesek nevében is. 1447-től a Rozgonyi család birtokában volt. A törökkort követően települt ismét meg, 1726-ban Bakacs Lukácsné birtoka, de úgy tűnik, hogy nem a középkori helyére települt vissza, hanem attól pár száz méterrel északkeletre, a Göllei-árok túloldalára. E török utáni Uzd falut és templomát ugyanis valószínűleg a mai kazsoki határban található ú. n. Dült-templomnál kereshetjük. Ezt a templomot egyébként romként még Rómer Flóris jegyezte fel a 19. században. A bejárás során itt a templomtól délkeletre nagy kiterjedésű Árpád-kori és középkori telepnyomokat tudunk azonosítani.

Inám falut 1304-ben szintén a fehérvári custodiátus birtokai között sorolják fel. Az 1542. évi adólajstrom „Felsew Inam” és „Nag Inam” alakban is említi, elképzelhető tehát, hogy két faluról van szó. A török kincstári defterek szerint 1563-ban Inám-pusztá 5 házból álló falu volt. 1573-74-ben Alsó-Inám 7, Felső-Inám 3 házból állott, az 1580-as defter szerint pedig Alsó-Inám 15 házból. 1726-ban a Nádasdyak birtoka, 1733-ban pedig a fehérvári örkanonokoké. További kutatások hiányában nem dönthető el pontosan, hogy Alsó-, Felső- és Nagyinám közül pontosan melyik mire vonatkozik, mindenesetre a falunevet a mai Gölle település külterületének északkeleti határában Inám-pusztá őrzi. Itt egy 1964-es jelentés szerint a temető és az iskola között egy régi kőfal található, a pusztán pedig építkezéskor sírok kerültek elő. Elképzelhető tehát, hogy a mai Inámi temető valamilyen módon összekapcsolható valamelyik Inám faluval, pontosabbat azonban jelenleg nem lehet megállapítani.

Cseke falu egy nemes nevében 1419-ben jelenik meg először, majd említik 1447-ben és 1450-ben is. 1660-ban a székesfehérvári custodiatus jószágaként szerepel. A kevés forrásanyag ellenére feltételezhetjük, hogy a mai Cseke-pusztá őrzi a nevét, s ebben az esetben a falu azonosítható a Kis-pusztán talált középkori templommal és teleppel.

Ugyancsak elképzelhető, hogy Szentpéter-pusztá szintén középkori település emlékét őrzi, erre azonban egyelőre semmilyen további adatot nem találtunk.

Hangsúlyozzuk még egyszer, hogy a település igen gazdag középkori településtörténete még feldolgozatlan, s ez a jelen tanulmánynak sem lehetett feladata. A leírások során ennek megfelelően sok esetben kénytelenek voltunk pusztán feltevésekre szorítkozni.

b.) természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések

Gölle Somogy megye keleti részén fekszik a Kapos völgyében, viszonylag sík, de lankás ÉNy-DK-i irányú dombokkal tagolt vidéken. A határán három nagyobb patak folyik keresztül: a Hársasberki-vízfolyás, a Göllei-árok és az Inámi-árok. A Hársasberki-vízfolyást a település nyugati, Kisgyalánnal és Büssüvel határos részén 1989-ben víztározó és halastó céljából felduzzasztották. A terület túlnyomó része általános mezőgazdasági területként (szántóföld) van hasznosítva, csak a külterület északi és északnyugati részén, továbbá a vízfolyások mellett találhatóak egészen kicsi erdőfoltok.

A legmeghatározóbb település-földrajzi tényező tehát az említett három vízfolyás; a lelőhelyek túlnyomó többségét is az ezek melletti magasabb pontokon lokalizáltuk.

c.) településkép és utcaképek

Az építészeti-műemléki értékvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

d.) településszerkezet és területhasználat

Az építészeti-műemléki értékvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

e.) településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

Az építészeti-műemléki értékvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

f.) védettségek

- régészetiileg védett területek:

A település közigazgatási határain belül külön rendeletben régészetiileg védetté nyilvánított lelőhely nem található.

g.) az örökségi értékek elemzése

- nyilvántartott régészeti lelőhely és környezete:

A község közigazgatási területe gyakorlatilag az újkőkortól napjainkig lakott volt.

Jelenleg az alábbi korú és jellegű lelőhelyekről van ismeretünk:

- Őskori (közelebbről nem meghatározható korú) telep
- Őskori (közelebbről nem meghatározható korú) halom
- Őskori (közelebbről nem meghatározható korú) hamvasztásos temető
- Újkőkori (közelebbről nem meghatározható korú) telep
- Újkőkori (DVK) telep
- Rézkori (Balaton-Lasinja) telep
- Rézkori (badeni) telep
- Bronzkori (közelebbről nem meghatározható korú) telep
- Középső bronzkori (mészbetétes) telep
- Késő bronzkor (urnamezős) telep
- Késő-bronzkori (urnamezős) hamvasztásos sírok
- Késő-bronzkor (halomsíros) telep
- Kora-vaskori (Hallstatt) telep
- Vaskori (kelta) telep
- Római kori telep
- Római kori téglasír
- Árpád-kori falu
- Középkori templom és temető
- Középkori falu
- Késő-középkori – koraújkorai falu

A régészeti lelőhelyek jellegéből adódóan a pontos lokalizáció, még inkább pedig a pontos kiterjedés általában nem határozható meg pusztán a felszíni jelenségek alapján. Az adattári és szakirodalmi adatok, valamint az elvégzett helyszíni beazonosítások alapján jelenleg az azonosított lelőhelyekkel érintett területek az alábbiak (lelőhelyenként a helyrajzi számok):

1.) 053/1-2

2.) 048/1-2; 049; 053/2.

3.) 048/1-2; 049; 056.

- 4.) 059; 060.
- 5.) 060.
- 6.) 060.
- 7.) 048/18-19.
- 8.) 030/7, 10, 26.
- 9.) 07/9, 16-23; 0229/1-2.
- 10.) 0227/5.
- 11.) 09/4-6, 9, 11-14.
- 12.) 09/9, 11-13.
- 13.) 020/3; 030/26.
- 14.) 020/2-3.
- 15.) 013/21; 024; 036; 041/1; 0116/19. [A naki út helyrajzi száma a megbízó által rendelkezésünkre bocsátott térképről nem volt leolvasható. A vonatkozó helyrajzi számot a megbízó tudja pótolni.]
- 16.) 072/2; 100/22-26, 28, 134-137.
- 17.) 013/19, 21.
- 18.) 013/16-17, 19-21.
- 19.) 013/14.
- 20.) 084/2-3.
- 21.) 0216/1.
- 22.) 0209/3-4, 7.
- 23.) 0209/5-7; 0189/3-4, [A kisgyaláni út helyrajzi számai a megbízó által rendelkezésünkre bocsátott térképről nem volt leolvasható. A vonatkozó helyrajzi számot a megbízó tudja pótolni.]
- 24.) 0192/2-3.
- 25.) 0140/2; 0148-0149.
- 26.) 0169/1.

- régészeti érdekű terület:

Mivel a nyilvántartásban szereplő lelőhelyek többségének a kiterjedése a felszíni jelenségek alapján csak hozzávetőlegesen volt megállapítható, a környezetüket, továbbá azokat a területeket, ahol a földrajzi adottságok és az adatgyűjtés során szerzett információk alapján jelenleg ismeretlen lelőhelyek feltételezhetők, régészeti érdekű területként kell kezelni.

Mindezek miatt a lelőhelyek környezetében egy legalább 50 méteres sávot (régészeti lelőhely védősávjaként) régészeti érdekű területnek kell minősíteni.

Az ismert lelőhelyek túlnyomó többsége a patakok menti kiemelkedéseken helyezkedik el. A település területén végigfolyó három nagyobb vízfolyás és mellékpatakjai völgyéből kiemelkedő dombok enyhébb lejtőjű oldala és teteje a régészeti korokban kiválóan alkalmas volt az emberi megtelepedésre. Ezért ezek is — a már ismert régészeti lelőhelyeken kívül eső szakaszokon — a patakok mellett 4–500 m széles sávban régészeti érdekű területnek tekintendők.

Bizonytalan adataink vannak több esetben is régészeti jelenségekről a település határában: így a Felső-inámi-erdőben, a Mersi-hegyen, Inám-pusztán, Alsó-Uzdon, a Palánkosi-réten és a belterületen a r. k. templom környékén. A történeti adatok és a földrajzi elhelyezkedés miatt ezeken a területeken kiemelten is számítani lehet régészeti jelenségek előkerülésére (bár valamilyen okból egyelőre nem volt bizonyítható a régészeti érintettség), ezért ezeket mindegyik esetben külön is megjelöltük a térképen.

h.) területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében

Gölle területén nagyon magas a szántóterületek aránya, így nem meglepő, hogy a 26 nyilvántartott lelőhely közül 25 részben vagy egészen szántóterületen fekszik, s csak egyetlen lelőhely (20. lh.) található gyepterületen. Egy lelőhely (16. lh.) részben beépített területen van (Inám-pusztá belterületén), mely lelőhelyet a modern kori temető beásásai is veszélyeztetik, két lelőhely pedig részben érint gyepterületet is (9. és 26. lh.).

A régészeti lelőhelyek számára a jellemzőnek mondható mezőgazdasági talajművelés (mélyszántás) súlyos károsítást és veszélyeztetést jelent. Az ismert lelőhelyek esetében a tájékozatlanság és a tájékozódás lehetőségének elmulasztása (!) következtében ez már eddig is nagyfokú pusztítást eredményezett. Amennyiben a mezőgazdasági területeken fennmarad az intenzív talajforgatásos művelés (vagyis a szántás), akkor ez a pusztulás is folytatódik, hosszú távon pedig fennáll a teljes és dokumentálatlan megsemmisülés veszélye. Ez kiemelten igaz a 14., 15. és 17. lelőhelyekre, ahol a felszínen található igen intenzív jelenségek súlyos károsodásra utalnak. A 16. lelőhely esetében a beépítések folytatása vagy módosítása, és a temető folyamatos használata jelent további veszélyeztetést.

2. Változtatási szándékok

a.) településhálózati és tájhasználati változás

Nincs információnk ilyen változtatási szándékról.

b.) településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településrendezési terv falusias lakóövezeti átsorolást tervez több helyen a falu belterületén: a délnyugati és a délkeleti, valamint egy helyen az északi részén. Tervezi továbbá a részben már kialakult zártkertes övezet tömbösítését és átsorolását a külterület északnyugati részén, az Alsó-legelőtől északra, és az északkeleti részen, a Mersi-hegyen. Cserepes-pusztá területén és a patakok mellett védőerdő telepítést, több esetben pedig gyepterület kialakítást javasol a rendelkezésünkre bocsátott tervezet.

A tervezett változtatások közül ismereteink szerint csak egyetlen egy érint nyilvántartott régészeti lelőhelyet, s az is csak kis mértékben: a 10. lelőhely esetében a kialakítandó erdőterület a lelőhely védősávjába esik. Nem ismerjük a korábbi régészeti megfigyelés pontos kiterjedését, így csak valószínűsíthető, hogy ez az erdősítés régészeti lelőhelyet fog sérteni.

Fontos még megjegyezni, hogy a Mersi-hegyen tervezett zártkertes kialakítás kiemelten kezelendő régészeti érdekű területre esik.

c.) infrastrukturális változás

Infrastrukturális változtatást két út kiépítése jelent. Az egyik a belterületet, a másik Inám-pusztát köti össze déli irányban Attalával. Ismereteink szerint azonban ezek egyike sem érint nyilvántartott régészeti lelőhelyet.

d.) népesség, életmód, társadalom, kultúra változása

Nincs információnk ilyen változtatási szándékról.

3. Hatáselemzés a különböző hatásterületek kijelölésével (hatásvizsgálat és javaslatok)

a.) történeti településhálózati következmények

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

b.) természeti, táji hatások

A régészeti lelőhelyekre új természeti vagy táji hatások nem várhatók.

c.) településkép feltárulásának változásai

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

d.) régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A Gölle területére eső 26 nyilvántartott és azonosított lelőhely túlnyomó része a külterületen észak-déli irányban futó vízfolyások partja mentén elterülő domboldalakon helyezkedik el. Egy kivételével mindegyik szántóterületen van, s ez már önmagában is bizonyos mértékű károsodást jelent számukra. Ez különösen igaz a 14., 15., és 17. lelőhely esetében, ahol a felszínen jól látható intenzív régészeti jelenségek a lelőhelyek igen súlyos károsodottságára utalnak. Amennyiben e területeken nem sikerül a művelési ágot sürgősen úgy megváltoztatni, hogy az a régészeti örökség elemeit a továbbiakban ne veszélyeztesse, akkor e lelőhelyek esetében számolni kell a teljes és dokumentálatlan megsemmisülés valószínűségével. Ennek elkerülésére lényegében 3 lehetőség adott, melyeket itt felvázolunk. A művelési ág megváltoztatása. A gyeper, rét, legelő művelések a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek, mivel ezek a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálják. Épp ezért törekedni kell e felületek megőrzésére és lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben. Ez a hatalmas szántófelületnek csak kis részét érintené, s megvan a maga mezőgazdasági hasznosulása is. Ehhez azonban vagy az érintett ingatlanok tulajdonosainak/használóinak konstruktív együttműködése szükséges, vagy a változtatást elrendelő szerv részéről kell a szükséges kártérítésre forrást biztosítani. Ez utóbbi esetben lényegében vagy a KÖH intézkedése révén rendeletben védetté válnak a lelőhelyek, vagy a rendezési tervet kimondó önkormányzati rendelet mond ki rá helyi védelmet. Mindkét esetben csak akkor van jelentősége és értelme a védelemnek, ha az a művelési ágot – és ezáltal a valós használatot is! – meg tudja változtatni. Mivel valószínűtlen, hogy ehhez bármelyik nevezett fél is forrást tudna biztosítani, a tulajdonosok elutasító magatartása esetén a régészeti lelőhelyek tervszerű, de mentő céllal elvégzett feltárása lehet még kívánatos megoldás. Ennek során az eddigi használat miatt veszélybe került lelőhelyeket a területileg illetékes múzeum saját feladatkörében feltárja, vagyis a jelenségek úgy kerülnek megsemmisítésre, hogy eközben a szakszerű dokumentálásuk megtörténik. A költségek viselése ugyan a múzeumot terheli, de a KÖH ezt a teherviselést átveheti, amennyiben a területen található lelőhelyek folyamatos és jól dokumentálható rongálását a törvénynek megfelelően örökségvédelmi bírsággal sújtja, s a befolyt összeget jogszabályi előírásokkal összhangban e feltárások finanszírozására visszaforgatja.

A 16. lelőhely részben beépített területen, Inámpusztai területén van, ráadásul a mai temetőt is érinti. Bár mindez bizonyos fokú veszélyeztetést jelent, a jelenlegi állapotban egyelőre nem javasolunk változtatást. A temető használata valószínűleg nem függeszthető fel, az egyes sírok ásását pedig nem lehet egyesével megelőző feltáráshoz kötni. Javasolt ezért a KÖH és a területileg illetékes múzeum közös fellépése, hogy a jövőben használatba venni kívánt temetőrész területét egy felületben

előzetesen tájrák fel, így biztosítva a régészeti örökség dokumentált megőrzését és a jogszabályi előírások megtartását.

A beépített területrészeire eső lelőhelyen az emberi tevékenység az átlagosnál is jobban veszélyezteti a földben rejlő régészeti emlékanyagot. A belterületi, vagy egyéb beépített területrészekben azok az építési munkálatok, melyek a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygatják (pl. ház-, pince-, vagy kerítésalap ásása, közművek vezetése, tereprendezés, oszlopállítás, fásítás, árokásás, útépités, stb.), ugyancsak veszélyeztető forrásnak minősülnek, ezért az eddigi, valamint a jövőben a beépített területeken esetleg lokalizált lelőhelyek területén az ilyen jellegű beavatkozásokat (a talaj bolygatásának mértékétől függetlenül) a KÖH előzetes engedélyéhez kötik a jogszabályok.

Kiemelt vagy fokozott régészeti védelemre tett javaslat megfontolását jelenleg egyik lelőhely esetében sem javasoljuk, megfontolás tárgya lehet azonban minden fent felsorolt, kiemelten is veszélyeztetett lelőhely esetében. Amennyiben a jövőben ilyen igény mégis felmerül, a védelemre bárki nyújthat be kezdeményezést a KÖH területileg illetékes irodájához vagy a KÖH Nyilvántartási és Tudományos Igazgatóságához. A szükséges jogi eljárásról a KÖH tud további információval szolgálni.

A helyi, önkormányzat által rendeletben kimondott régészeti védelemnek azonban csak abban az esetben van értelme és létjogosultsága, ha az az egyes területek számára az éppen hatályos jogszabályokban biztosítottnál erősebb védelmet garantál. Ez különösen a régészeti érdekű területek esetében jelenthet átmeneti megoldást arra az időszakra, amíg az érintett terület régészeti lelőhellyel való érintettsége egyértelműen kiderül, de a miniszeri rendeletben megjelenő védettség kimondásáig a veszélyeztetett területen is átmeneti megoldást jelenthet. A településen helyi védelemre jelenleg nem javasolunk területeket, de az összes lelőhely esetében a teljes építési tilalom kimondása jelentősen segítené a régészeti örökség elemeinek a jövő generációi számára való fennmaradását, ezért ezt javasoljuk a HÉSZ-be is bevenni.

A tervezett fejlesztések közül a külterület északkeleti részén tervezett védőerdő érinti a 10. lelőhelyet, illetve annak védősávként szolgáló környezetét. Nem ismerjük a korábbi megfigyelés pontos kiterjedését, de valószínű, hogy a tervezett változtatás érinteni fog régészeti jelenségeket is. Az erdősítés régészeti szempontból érdekelt területen kerülendő, mivel a fásítást megelőző tereprendezés, majd az ültetés és végül az ültetett fák gyökerei egyaránt jelentősen károsítják a régészeti jelenségeket. Ebben az esetben ezért inkább gyepterület kialakítását javasoljuk a vízfolyás keleti oldalán. A tereprendezés ez esetben is természetesen elkerülendő.

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden egyes nyilvántartott lelőhelyet érintő munkálat esetében, továbbá minden olyan esetben, amikor váratlanul régészeti lelet vagy jelenség kerül elő, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) értesíteni kell (ez utóbbi esetben a területileg illetékes múzeum értesítésével párhuzamosan). Tekintettel azonban a törvényi szabályozásra, mely szerint a beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, valamint a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások által okozott idő kiesésre egy-egy beruházás során, a nem kellően motivált felek miatt a gyakorlatban továbbra is számolni kell a régészeti jelenségek egy jelentős részének dokumentálatlan pusztulásával. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során a régészeti pluszköltségek tervezése.

Bármilyen újabb beruházás (pl. alagcsövezés, meliorálás, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag-, vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépités, stb.) jelentős károkat okozhat a lelőhelyeken, ezért ezek a tevékenységek minden esetben a Hivatal előzetes szakhatósági engedélyéhez kötöttek. A Hivatal saját hatáskörében mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban ezek alapján engedélyezi, kikötésekkel (pl. a beruházó költségére történő megelőző feltárás vagy régészeti felügyelet elrendelésével) engedélyezi, vagy elutasítja az engedélykérelmet. Mindezek alapján a lelőhelyekkel érintett területeket érdemes a gazdasági/ipari vagy építési területek kijelölésénél mellőzni.

A jövőben esetleg felmerülő szándékokkal kapcsolatban azonban megjegyzendő még, hogy kert, szőlő, vagy gyümölcsös kialakítása, illetve erdő telepítése is többnyire jelentős veszélyt jelenthet a régészeti lelőhelyre nézve, ugyanis a szőlő és kertműveléshez, illetve az erdőgazdálkodáshoz általában kapcsolódó műveletek (pl. rigolírozás, szőlőirtás, új ültetvény telepítése, fásítás, tuskózás) a lelőhelyek részbeni bolygatásával vagy megsemmisítésével járhatnak. E tevékenységeket ezért lehetőleg kerülni kell. A jelenlegi területhasználatok módosítását ezért a KÖH előzetes állásfoglalásának beszerzéséhez kell kötni.

Egy-egy nagyobb területet érintő beruházás esetén – így esetleges útépités, zöldmezős beruházás nyomvonalának, helyének végleges meghatározását megelőzően – célszerű külön hatásvizsgálat készíttetése. Az elsősorban úgy nevezett non-destruktív metodológiák (légifotó, teljes területet érintő szisztematikus terepbejárás, geofizikai felmérés), esetleg szondázó kutatások alkalmazásával a lelőhelyek azonosítása, kiterjedése és jellege viszonylag jól meghatározható. A terv véglegesítését megelőzően, saját megrendelésre készített hatásvizsgálat révén ugyanis elkerülhető, hogy a terv az engedélyezési fázisban a Hivatal által elutasításra, vagy nem várt mértékben módosításra kerüljön. A hatásvizsgálat beruházó általi elkészíttetését ugyanakkor a jogszabályokban meghatározott esetekben a Hivatal is elrendelheti. Egy-egy konkrét tervezés megkezdésekor ezért mindenképp értesíteni kell a KÖH területileg illetékes irodáját.

A Mersi-hegyen tervezett zártkertes terület kialakítása régészeti érdekű területen van, így itt számíthatunk a középkori Merse falu régészeti nyomainak előkerülésére. A régészeti érdekű területek esetében a hatások nehezebben kalkulálhatók. Itt is számolhatunk régészeti jelenségek létevel, a felszínen azonban különböző okokból jelenleg nem találni régészeti jelenségeket. Természetesen az is lehet az ok, hogy nincs régészeti érintettség, de létező jelenségek esetében is lehet ok a jelenlegi fedettség, a rossz megfigyelési körülmények, az egykor esetleg létezett jelenségek már teljes elpusztulása, vagy az, hogy nem károsodtak, tehát bolygatatlan állapotban a föld alatt vannak. A régészeti érdekű területen ezért szükséges régészeti jelenlét biztosítása a földmunkák végzése során. A szakember minden esetben el tudja dönteni, hogy a földmunkák felszínre hoztak-e régészeti jelenségeket, vagy sem. A régészeti érdekű területek esetében tehát a KÖH területileg illetékes Regionális Irodáját véleményezésre be kell vonni a tervezési szakaszban, a kivitelezés megkezdését pedig legalább 8 nappal megelőzően értesíteni kell az illetékes Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságát, hogy (hacsak időközben a KÖH nem rendelkezik máshogy) a szükséges régészeti felügyeletet biztosítani tudják.

A Mersi-hegy esetében elsősorban a jelenlegi fedettség miatt nem találtuk régészeti jelenségek nyomait, a tervezési területtől északra azonban egy középkori templom

nyomait lokalizáltuk. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy bár a tervezési területen most nincs nyilvántartott régészeti lelőhely, mégis fokozott körütekintésre lesz szükség a beruházások során. Amennyiben a kivitelezés során régészeti jelenségek kerülnek felszínre, s beigazolódik, hogy a tervezési területen régészeti lelőhely található, feltétlenül régészeti feltárást kell majd végezni. Mivel ebben az esetben a feltárás jellege vitatható, javasolt a konkrét beruházások tervezése megkezdésekor a KÖH állásfoglalását kérni. Mi javasoljuk az előzetes próbakutatás elvégzését, ami a helyzet tisztázását eredményezheti, de a kivitelezés során mindenképpen indokolt legalább régészeti felügyeletet biztosítani.

Amennyiben a lelőhelyeken és régészeti érdekű területeken kívül kerülne elő lelet vagy jelenség, akkor a korábban részletesen is leírt jogszabályok szerint kell eljárni.

A lelőhelyek közül jelenleg egyiket sem javasoljuk régészeti bemutatóhely kialakítására.

e.) történeti térbeli rendszerek alakulása

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

f.) műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

g.) műemlékek megújításának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

h.) településkarakter változásának hatásai

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

i.) környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

j.) folyamatok iránya, visszafordíthatósága

A jelenlegi károsan ható folyamat (talaj bolygatása) a fokozatos állagromlást jelenti a lelőhelyek számára. E folyamat elméletileg visszafordítható lenne, ha a területeken a talajművelést a már felvázolt módon megváltoztatnák. Ehhez a helyi adminisztráció (Önkormányzat), a szakemberek (KÖH, Megyei Múzeum) és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások konstruktív együttműködése szükséges. Ellenkező esetben a folyamat megfordíthatatlannak látszik és előbb vagy utóbb menthetetlenül a régészeti lelőhelyek teljes megsemmisüléséhez vezet.

k.) kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát az előírások vagy a jogszabályból eredő

kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor a kárpótlás lehetőségét nem is zárja ki semmi, így ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

A régészeti lelőhellyel érintett ingatlanok esetében megvizsgálandó annak lehetősége, hogy a Nemzeti Földalapba való felajánlásért cserébe onnan másik, azonos értékű ingatlan formájában történjen ellentételezés.

Összefoglaló

Gölle régészeti öröksége kimondottan gazdag, a területén keresztül futó vízfolyások mentén már eddig is (vagyis szisztematikus régészeti topográfia elkészítése nélkül is) 26 régészeti lelőhelyet tartunk nyilván, köztük legalább 5 középkori falu nyomait is. Mindezek az emberiség és a magyarság történetének, települési viszonyainak, életmódjának fontos bizonyítékai. Bármilyen településszerkezeti, területhasználati változtatás, infrastrukturális vagy egyéb beruházás tervezése esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a földben rejlő régészeti emlékanyagra, legyen szó nyilvántartott régészeti lelőhelyről vagy régészeti érdekű területről. A kedvező település-földrajzi adottságok miatt régészeti leletek váratlan előkerülése a település egész területén várható, ez esetben pedig mindenki részéről elvárható a törvények tiszteletben tartása és a nemzeti kulturális örökség iránti megfelelő megbecsülés.

A tervbe vett változtatások közül nyilvántartott lelőhelyet a 10. lelőhely területén lévő tervezett erdőterület érinthet. Itt ezért a vízfolyás keleti oldalán erdő helyett gyepterület kialakítását javasoljuk. A Mersi-hegyen tervezett zártkertes tömb viszont régészeti érdekű területet érint. Bár a jelenlegi fedettség miatt nem találtunk itt régészeti jelenségeket, a tervezési területtől északra középkori templom nyomai lokalizáltak, így feltételezhetjük, hogy ide is átnyúlik a középkori Merse falu. Itt a majdani konkrét beruházások során fokozott figyelemre lesz szükség: az engedélyezési eljárásokba a KÖH véleményező szervként kötelezően bevonandó, a munkák végzését megelőzően pedig legalább 8 nappal értesíteni kell a megyei múzeumot, hogy régészeti felügyeletet tudjon biztosítani. Amennyiben időközben kiderül, hogy a terület valóban régészeti lelőhelyen fekszik, úgy egyértelműen megelőző feltárássra lesz szükség. A helyzet egyértelmű tisztázásához próbaásatást javasolunk.

A későbbiekben esetleg tervezett fejlesztéseknél is érdemes figyelembe venni a nyilvántartott lelőhelyeket, az itt előkerülő régészeti emlékek léte, illetve szükségszerű feltárása ugyanis lelassíthatja vagy megakadályozhatja a tervbe vett beruházások létrejöttét. Tanácsos tehát a régészeti lelőhelyeket és régészeti érdekű területeket kihagyni a nagyobb szabású fejlesztési tervekből. Amennyiben ez nem lehetséges hosszán elhúzódó feltárásokkal kell számolni.

Négy lelőhely esetében fennáll a végső megsemmisülés lehetősége. Mivel ezek esetében a korábbi használat okozta ezt az állapotot, javasoljuk, hogy azonnal váltsanak művelési ágat gyeprét/legelőre, ellenkező esetben a KÖH által kiszabandó örökségvédelmi bírság terhére a teljes mentő feltárásuk elvégzése szükséges.

Régészeti érintettség és a tervezés:

A talaj bolygatásával járó tevékenységek során régészeti szempontból kiemelten vizsgálandó területek általában véve a tervezett aszfaltos utak építésével érintett területek, belterületbe vonni kívánt új területek, gazdasági hasznosításra kiszemelt területek, egyéb beépítésre szánt területek, ill. az erdősíteni vagy vízzel elárasztani tervezett földrészletek és a feltörésre kijelölt rétek. Ezeken a területeken beruházás tervezése esetén, már a tervezés legelején javasolt a Hivatal előzetes állásfoglalásának beszerzése. Ebben a hivatal nyilatkozni tud arról, hogy az érintett területen időközben vett-e nyilvántartásba régészeti lelőhelyet, illetve hogy az adott

beruházás megvalósításához hozzá fog-e járulni, és ha igen, akkor milyen feltételekkel. A Hivatal állásfoglalásának kialakításához a 4/2003. (II.20.) NKÖM rendelettel összhangban elrendelheti örökségvédelmi hatástanulmány elkészíttetését.

A jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A község területén időközben előkerülő lelőhelyekről a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vezet közhiteles nyilvántartást. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségről időben meggyőződni.

A HÉSZ-be javasolt szövegrész

„Régészeti érintettség esetén a 2001. évi LXIV. törvény és a hozzá kapcsolódó végrehajtási rendeletek alapján kell eljárni.

A fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyeken a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal az adott ügy típusától függően hatóság vagy szakhatóság.

Minden nyilvántartott régészeti lelőhelyet érintő, a talaj bolygatásával járó tevékenység, továbbá művelési ág megváltoztatásának szándéka (különösen gyeperőrtés vagy tuskózás) esetében a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előzetes (szakhatósági) engedélyre van szükség.

A régészeti érdekű területeken tervezett munkálatok esetében a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal véleményező szervként kötelezően be kell vonni még a tervezés fázisában.

Minden olyan esetben, amikor lelet vagy jelenség kerül elő, a területileg illetékes múzeumot és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt értesíteni kell és a továbbiakban a múzeum nyilatkozatának megfelelően kell eljárni.

Régészeti lelőhelyeken a nagy felületeket érintő beruházások előtt a Hivatal hatásvizsgálat készítését írhatja elő.

A régészeti örökséget érintő kérdésekben a rendezési tervhez készített hatástanulmányban foglaltak az irányadók.”

NYILATKOZAT

Alulírott, **Virágos Gábor**, régész, nyilatkozom, hogy a 4/2001 (II. 20.) NKÖM rendelet 6. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szerepelek az adott örökségvédelmi területre vonatkozó szakértői névjegyzékben (mind a régészeti lelőhelyvédelem, mind a műemlékvédelem szakterületen), valamint a nevezett jogszabályi hely (2) bekezdésében foglalt előírásnak megfelelően rendelkezem régész szakirányú felsőfokú végzettséggel.

Régész diploma száma: 1154/96 (ELTE-BTK)

Szakértői engedély száma: 2.2.2/367/01. Sz-354/2001. (NKÖM)

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány (Gölle), illetve annak általam jegyzett részei az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készültek, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

2004. október 15.

dr. Virágos Gábor

Kiegészítés Gölle község kulturális örökségvédelmi hatástanulmányának régészeti szakterületi részéhez

Készítette: Archeosztráda Kft.
2005. január 21.

Az elkészített tanulmányból kimaradt két út helyrajzi száma:

15. lelőhely esetében: **045, 0102** (a naki út helyrajzi számai)

23. lelőhely esetében: **0202** (a kisgyaláni út helyrajzi száma)

A tervezett szélerőművekkel esetlegesen érintett terület

E nagy kiterjedésű területen 9 lelőhely is ismert: 1. és 8-15. lelőhelyek. A szélerőmű park létesítése egyelőre csak szándék, de megvalósulása esetén akár 20-30 szélerőmű felállítása is várható. Ezek – méretüktől függően – egy 15-20m átmérőjű körben okoznak közvetlenül bolygatást a talajban, de a hozzájuk tartozó infrastruktúra (utak, közmű vezetékek, kiszolgáló létesítmények) további veszélyeztetést jelentenek a lelőhelyekre nézve. Épp ezért a nyilvántartott lelőhelyeket és a régészeti érdekű területeket a konkrét tervezés során a beépítéstől, bolygatástól mentes területként kell megőrizni, a létesítmények elhelyezésekor erre kiemelt figyelmet kell fordítani. A még biztosabb tervezhetőség érdekében ezért ezt megelőzően az érintett potenciális területekre vonatkozóan külön részletes örökségvédelmi hatásvizsgálat elkészíttetését javasoljuk.

dr. Virágos Gábor